

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra primárního vzdělávání
Studijní program: M7503 – Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy

**HODNOCENÍ TĚLESNÉ VÝCHOVY NA 1. STUPNI
ZÁKLADNÍCH ŠKOL**
**EVALUTION OF PHYSICAL EDUCATION IN PRIMARY
SCHOOLS**

Diplomová práce: 11-FP-KPV-0076

Autor:

Denisa Pěničková

Podpis:

.....

Adresa:

Želechy 28

512 51, Lomnice nad Popelkou

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Kupr

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
78	0	16	16	35	2 + 1 CD

V Liberci dne: 17. 4. 2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Denisa Pěničková**
Osobní číslo: **P08000232**
Studijní program: **M7503 Učitelství pro základní školy**
Studijní obor: **Učitelství pro 1. stupeň základní školy**
Název tématu: **Hodnocení tělesné výchovy na 1. stupni základních škol**
Zadávací katedra: **Katedra primárního vzdělávání**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl:

Cílem práce je přispět k problematice hodnocení tělesné výchovy na 1. stupni základních škol.

Dílčí cíle:

- 1) Syntéza dostupných poznatků.
- 2) Anketní šetření mezi vyučujícími na 1. stupni ZŠ.
- 3) Vyhodnocení získaných údajů.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

BELŠAN, P.: Tělesná výchova pro 1. a 2. ročník základní školy. Praha, SPN 1986.

BELŠAN, P.: Tělesná výchova pro 3. a 4. ročník základní školy. Praha, SPN 1986.

PRŮCHA, Jan. Moderní pedagogika. ČR : Portál, 2005. 488 s. ISBN 80-7367-047-X.

ŘEPKA, E. (2002). Mění se náhled na vyučování tělesné výchovy? In T. Miller, S. Matolín (Eds.), Půlstoletí tělesné výchovy na vysokých školách (pp. 206 - 213). Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0558-9.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Jaroslav Kupr
Katedra tělesné výchovy

Datum zadání diplomové práce: 30. listopadu 2011

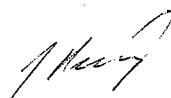
Termín odevzdání diplomové práce: 20. dubna 2013

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

doc. PaedDr. Jaroslav Perný, Ph.D.

vedoucí katedry

V Liberci dne 19. prosince 2011

Čestné prohlášení

Název práce: Hodnocení tělesné výchovy na 1. stupni základních škol
Jméno a příjmení autora: Denisa Pěničková
Osobní číslo: P08000232

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má diplomová práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé diplomové práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedla jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 17. 4. 2013

Denisa Pěničková

Poděkování

Děkuji Mgr. Jaroslavu Kuprovi, který byl vedoucím mé diplomové práce. Děkuji za jeho odborné vedení práce, za trpělivost, pozornost a cenné rady, kterou celé práci věnoval.

Děkuji učitelům základních škol z libereckého regionu, za jejich ochotu a spolupráci při provádění výzkumu.

V neposlední řadě děkuji své rodině za trpělivost a podporu po celou dobu studia na této škole.

HODNOCENÍ TĚLESNÉ VÝCHOVY NA 1. STUPNI ZÁKLADNÍCH ŠKOL

Denisa Pěničková

11-FP-KPV-0076

Vedoucí DP: Mgr. Jaroslav Kupr

Resumé

Cílem diplomové práce bylo zjištění, jakou formou a za jaké výsledky jsou žáci hodnoceni v tělesné výchově na 1. stupni základních škol v libereckém regionu. První část práce zahrnuje charakteristiku pojmů hodnocení, tělesná výchova a ostatních náležitých částí. Další část obsahuje výsledky od dotazovaných učitelů ze základních škol. Výzkumný vzorek tvořilo 97 učitelů, a to 90 žen a 7 mužů od 20 do 50 a více let. Učitelé obdrželi dotazník, který obsahoval 15 otázek na téma hodnocení v tělesné výchově. Výsledky prokázaly, že více jak polovina učitelů hodnotí žáky kombinací známky a slovního hodnocení. Velkým zjištěním bylo, že učitelé v tělesné výchově hodnotí podle výsledků, snahy a sledování zhoršení nebo zlepšení výkonu žáka. Výzkum ukázal významné nedostatky v úrovni testování motorických schopností a dovedností u současné populace žáků na základních školách. Z tohoto důvodu je nutné dávat větší důraz na motorické testování žáků nejen ve vyučovacích jednotkách školní tělesné výchovy.

Klíčová slova: hodnocení, tělesná výchova, tělesná zdatnost, motorické testy

EVALUTION OF PHYSICAL EDUCATION IN PRIMARY SCHOOLS

Summary

The aim of diploma thesis is to define how and for which outcomes are students evaluated during Physical education at elementary schools in the liberec region. The first part of the work includes characteristics of terms, education, Physical education and other belonging parts. The next part contains the results collected from the interviewed teachers who teach at primary schools. The research sample consisted of 97 teachers, thereof 90 women and 7 men in the age of 20 to 50 years or more. Teachers received a questionnaire which contained 15 questions about evaluation during Physical education. The results show that more than half of teachers evaluate students in combination of marks and verbal assessment. A surprising finding that results from the research is that teachers evaluate according to the results, efforts and by monitoring of deterioration or improvement in student performance. Research has shown significant absence of testing motoric abilities and skills of the current population of students at elementary schools. For this reason, it is necessary to emphasize motoric testing of students much more not only during teaching Physical education.

Keywords: evaluation, physical education, physical fitness, motor tests

OBSAH

ÚVOD.....	11
1 SYNTÉZA POZNATKŮ	13
1.1 Vymezení pojmu hodnocení.....	13
1.1.1 Cíl hodnocení.....	14
1.1.2 Funkce hodnocení	15
1.1.3 Formy hodnocení	16
1.1.4 Typy hodnocení	19
1.1.5 Pozitivní a negativní hodnocení.....	22
1.1.6 Pozitivní hodnocení.....	23
1.1.7 Negativní hodnocení	23
1.1.8 Úspěšný a neúspěšný žák ve vyučování.....	24
1.1.9 Fáze hodnotícího procesu.....	24
2.2 Hodnocení ve vybraných alternativních školách.....	25
2.2.1 Waldorfská pedagogika.....	25
2.2.2 Pedagogika Marie Montessori	26
2.2.3 Daltonský plán	26
2.3 Hodnocení ve školní tělesné výchově.....	27
2.3.1 Pojem tělesná výchova	27
2.3.2 Hodnocení v tělesné výchově	27
2.3.3 Funkce hodnocení v tělesné výchově.....	28
2.3.4 Tělesná zdatnost a její hodnocení	28
2.3.5 Hodnocení motorických činností	29
2.3.6 Didaktické styly	32
2.4 Tělesná výchova podle Pavla Belšana	34

2.4.1	Tělesná výchova pro 1. a 2. ročník základní školy	34
2.4.2	Tělesná výchova pro 3. a 4. ročník základní školy	35
2.4.3	Tělesná výchova pro 5. až 8. ročník základní školy	36
2.5	Tělesná výchova ve vzdělávacích programech základních škol	37
2.5.1	Rámcově vzdělávací program.....	37
2.5.2	Vzdělávací program Obecná škola	39
2.5.3	Vzdělávací program Národní škola.....	41
2.5.4	Vzdělávací program Základní škola.....	43
2	CÍLE, HYPOTÉZY	47
2.1	Hlavní cíl	47
2.2	Dílčí úkoly	47
2.3	Hypotézy.....	47
3	METODIKA VÝZKUMU	48
3.1	Výzkumná metoda	48
3.2	Výzkumný vzorek	48
3.3	Charakteristika dotazníku	50
4	VÝSLEDKY A DISKUZE.....	51
4.1	Výsledky reprezentativních souborů v hodnocení tělesné výchovy.....	51
4.2	Doplnění šetření	72
5	ZÁVĚRY	74
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	75
7	PŘÍLOHY	78

Seznam zkratek

%	procento
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
např.	například
RVP	Rámcově vzdělávací program
Tv	tělesná výchova
tzn.	to znamená
VUPRAHA	Výzkumný ústav pedagogický v Praze
ZŠ	základní škola

ÚVOD

Celý život nás provází hodnocení. Každý den, aniž bychom si to uvědomovali, hodnotíme někoho, hodnotíme okolí a pochopitelně někdo hodnotí nás, naše okolí, a to častokrát denně. Hodnocení je buď kladné, záporné nebo takové, o kterém nevíme, co si máme myslet. Hodnocení nás buď zpomaluje, nebo posouvá, motivuje k další práci, k dalším činům.

Ve vyučovacím postupu, který se dotýká všech účastníků, je nezbytnou součástí hodnocení výchovně-vzdělávací průběh (Vališová, Kasíková, 2007, s. 249). Důležitým faktorem je přístup učitele k hodnocení. Hodnocení nám dává nejen spokojené a radostné chvíle, ale přináší nám i okamžiky, kdy máme stav méněcennosti, stresu, znechucení. Často je k zamyšlení otázka, zda je vůbec hodnocení důležité a potřebné? Ano, je důležité a potřebné, protože vyučování se neobejde bez hodnocení. Záleží pouze na učitelích, jakou formu hodnocení si zvolí. Mohou použít formu klasifikace, slovního hodnocení, nebo kombinací obou forem.

Na téma mé diplomové práce mě přivedla praxe v rámci studia na vysoké škole, kdy jsem měla v pozici učitelky hodnotit žáky nejen v tělesné výchově, ale i v ostatních vyučovacích předmětech. Když si vzpomenu na dobu, kdy jsem sama navštěvovala základní školu jako žák, hodnocení v předmětu tělesná výchova jsem moc nevnímala. Až přechodem na 2. stupeň mě hodnocení Tv více poznamenalo. Z pozice žáka se hodnocení vždy nejevilo jako spravedlivé a v některých situacích neproběhlo dokonce žádné. Vzpomínám si, že nám paní učitelka většinu hodin vyplňovala volejbalem. Při pololetní a závěrečné klasifikaci např. výkonů v hodu míčkem, skoku do dálky a do výšky, běhu atd. byly výsledky pochopitelně velmi slabé. Na střední škole bylo hodnocení odlišné než na základní škole. Moc se tam nebral ohled na to, že někdo něco nezvládal. Neumíš? Tak za 3, 4 nebo 5.

Teprve až praxe mě přivedla k tomu, že hodnocení je opravdu velmi složitá záležitost. Učitel by měl být objektivní a spravedlivý. Každé dítě je odlišné. Učitel by měl každého žáka hodnotit podle jeho možností.

Diplomová práce je zaměřena na hodnocení tělesné výchovy na 1. stupni základní školy. Práce by měla ukázat, jak a co učitelé v současnosti hodnotí v tomto výchovném předmětu. Co považují za důležité v hodinách Tv.

1 SYNTÉZA POZNATKŮ

1.1 Vymezení pojmu hodnocení

Z řad pedagogických studií a praxí běžného života je hodnocení součástí každé lidské činnosti (Kolář, Vališová, 2009, s. 175). Hodnocení žáků je důležitým bodem učitelské profese. Tato činnost je náročná, odpovědná ale i společensky závažná (Infogram, 2013). Učitele sledují nejen žáci ve třídě, ale i ostatní učitelé, rodiče, nadřízení i okolí školy. Od učitele se požaduje, aby byl spravedlivý, aby měřil všem stejným metrem. Ale jde to vůbec všechny žáky hodnotit stejně?

Hodnocení je velmi důležité, protože ovlivňuje kvalitu ve vyučování (Vališová, Kasíková, 2007, s. 249). Také postoje, prožitky, názory, vztahy a hodnoty hodnotitelů a hodnotících významně vstupují do procesu hodnocení a tím je pak jakékoliv hodnocení velmi složitá záležitost (Kolář, Vališová, 2009, s. 175).

Hodnocení je tedy informační složka, která ukazuje, zda jsou účinné učitelovy vzdělávací programy, výukové metody a postupy u jednotlivého žáka. Žákovi se tím poskytuje informace, zda postupuje správně, či nikoli. V průběhu učení je to pro žáka důležitá informace, protože může svůj postup ještě opravit. Také rodičům se dostává zpětná vazba, jak si jejich dítě ve škole vede. Ukazuje jim silné a slabé stránky jejich dítěte. Je potřeba, aby rodiče, byly vtaženy do hodnocení jejich dítěte od prvního dne. To oni nejvíce své dítě znají. Musí se dát ale pozor, aby hodnocení nikdy nevedlo k tomu, aby se žák bál, něco skrýval, či podváděl. Nikdy nesmí mít dojem, že je obětí hodnocení (Košťálová, Miková, Stang, 2008, s. 13–16).

Pro hodnocení ve škole platí základní pravidlo. Vždy musí žáci vědět, za co budou hodnoceni. Musí být formulovaná cílová forma učební látky (Kolář, Šikulová 2009). Hodnocení vypovídá o charakteru vyučování. Zásadně souvisí s úrovní vztahu mezi žákem a učitelem, ale i bezprostředně s typem postavení učitele. Učitel může být typ dominantní, nebo může mít kamarádský vztah. V praxi se můžeme setkat s oběma modely. Vše závisí na činnosti žáka a charakteru vyučování (Vališová, Kasíková, 2007, s. 249, 250).

V pedagogickém slovníku Průchy, Walterové a Mareše (1995, s. 154, 155) je hodnocení vysvětlováním, zjišťováním a porovnáním dat, které jsou efektivností, stavem a kvalitou vzdělávací soustavy.

V pedagogické encyklopedii Průchy (2009, s. 587) je hodnocení souhrnná činnost interpretující výchovný a vzdělávací proces. Ten ukazuje míru a kvalitu žákovy úspěšnosti v učení a učebních výkonů. Je to zpětná informace pro školy nebo jiné vzdělávací instituce. Zlepšování kvality žákova učení a zvyšováním efektivity vyučování je cílem hodnocení žáků.

Na základních a středních školách v České republice je hodnocení řízeno Školským zákonem (zákon č. 561/2004 Sb.). Jak forma klasifikace, slovní hodnocení nebo kombinace obou forem se může použít (Průcha, 2009, s. 589).

1.1.1 Cíl hodnocení

Nedílnou součástí učení a vyučování ve škole je pravidelné hodnocení prospěchu žáků.

Cíle hodnocení.

Hodnocení:

1. má být zpětnou vazbou pro všechny o prospěchu žáků,
2. má žákům poskytnout zpětnou vazbu o jejich pokroku,
3. motivace,
4. jako podklad pro vedení záznamů o prospěchu žáka,
5. poskytuje dokumenty o okamžitém prospěchu a dosažené úrovni žáka,
6. posuzuje připravenost žáka pro další učení (Kyriacou, 1996, s. 121, 122).

1.1.2 Funkce hodnocení

Hodnocení má několik funkcí. Nejčastěji se vyskytují čtyři základní funkce a to motivační, informační, diferenciální a prognostické. Také často dochází k jejich propojování. Můžeme se ale setkat například i s více funkcemi.

Kolář a Šikulová (2009, s. 45) ve své knize citují autora Jána Velikaniče, který uvádí pět základních funkcí: motivační, kontrolní, diagnostickou, výchovnou a selektickou. Dalším autorem, kterého citují, je Jozef Štefanovič, který popisuje jedenáct funkcí: kontrolní, aktivizační, diagnostické, selektivní, prognostické, sebehodnotící, didaktické, regulační, motivační, výchovné, informativní.

Motivační funkce hodnocení je nejvíce užívaná a patří mezi nejsilnější funkce. Učitel v praxi této funkce i někdy zneužívá, aby udržel kázeň ve třídě. Motivační hodnocení může žáka významně povzbudit, nebo naopak znechutit některý vyučovací předmět.

V **informativní** funkci hraje důležitou roli zpětná vazba. Učitel, žák, ale i rodiče zpětnou vazbou vidí, zda jde o správný nebo chybný výkon. Učitel hodnocením zjišťuje úroveň kvality svého vyučování. Tato informační funkce se dále propojuje s funkcí diagnostickou a kontrolní.

Regulativní funkcí učitel ovlivňuje kvalitu žákovy práce. Pozornost je zaměřená na žákovu intenzitu v činnosti, použitých metod a postupů. Regulativní funkce plní zároveň funkci výchovnou. Hlavním regulátorem žákova učení je školní hodnocení.

Výchovná funkce by měla žáka vést k odpovědnosti, vytrvalosti nebo například ke svědomitosti sobě samému nebo k ostatním. Učitel může dobrým hodnocením pozitivně ovlivnit žáka. Špatným hodnocením může žákovu osobnost trochu narušit.

Prognostická funkce je významná funkce v hodnocení. Tato funkce je velmi dobrá v souvislosti s rozhodováním o volbě dalšího vzdělávání. S touto funkcí úzce souvisí funkce diferenciací. Ta dokáže žáky ve školním hodnocení rozdělit do různých skupin (Kolář, Šikulová, 2009, s. 46–53).

V knize Vališové a Kasíkové (2007, s. 250) funkce hodnocení informuje o tom, jakého výsledku žák dosáhl. Kontroluje, zda byl cíl splněn. Diagnostikuje o učebním stylu žáka, zda je úspěšný, neúspěšný. Ve funkci formativní je nositelem určité informace, nebo stimuluje rozvoj osobnosti žáka.

Do funkce hodnocení patří i další problematika a to tzv. skryté hodnocení. To znamená, že žáci hodnotí sebe sami, učitele, spolužáky a to bez vyzvání, bez zásahu učitele. Toto skryté hodnocení žáka sebe sama je často ovlivněno hodnocením učitele nebo ostatních spolužáků a může být buď blízké hodnocení učitele, nebo naopak úplně odlišné. Vše závisí na spolupráci mezi žákem a učitelem, na klimatu ve třídě apod. (Kolář, Vališová, 2009, s. 188).

1.1.3 Formy hodnocení

Jde o vnější projev hodnotícího procesu. Je to způsob, jak učitel vyjadřuje výsledky hodnocení. Může to být hodnocení pomocí mimiky nebo hodnocení jednoduchého slovního vyjádření. Formy hodnocení se v průběhu let měnily. První zmínky byly už ve starověku. Ve středověku se používali tzv. lokace. Byla místa určená žákům podle jejich výsledků. Sloužilo to ke klasifikaci a selekci žáků. Další formou byly signy – symboly. Také existovaly tzv. knihy cti, černé knihy a tělesné tresty. Tělesné tresty bývaly na školách běžným výchovným prostředkem. Postupem času bylo od tělesných trestů upuštěno. Začalo se používat slovní hodnocení, které poté přešlo na hodnocení klasifikací, tedy známkami. (Kolář, Šikulová, 2009, s. 77, 78).

V dnešní době se používá forma známkování a slovního hodnocení. Učitel na základní škole může od ledna 2005 používat obě formy hodnocení. Není nutné mít souhlas obou rodičů, ale je dobré ho získat. To ale není jednoduchá záležitost, protože pro rodiče i žáka je známka symbolem školy (Vališová, Kasíková, 2007, s. 261, 262).

Zdeněk Kolář a Renata Šikulová (2009, s. 93–95) ve své knize popsali přehled forem hodnocení žáků takto:

Jednoduché mimoverbální hodnocení:

- úsměv, zamračení, přikývnutí, zavrtění hlavou, přísný pohled,
- gesto (pozitivní, negativní),
- dotyk učitele (podání ruky, poklepání na rameni, pohlazení).

Jednoduchá verbální hodnocení:

- jednoduché verbální zhodnocení (ano, ne, špatně, chyba, dobře),
- kratší verbální vyjádření s emocionálním nábojem (dnes jsi mě potěšil).

Označení žáka podle výkonnosti chování:

- lokace (zvláštní místa určená žákům podle jejich učebních výsledků),
- signy (znamení, symboly, odznaky).

Oceňování výkonů:

- výstava žakových prací,
- svěřeni náročnějším úkolem,
- dán méně náročný úkol,
- nabídka k výběru z úkolů s hierarchií náročnosti,
- vedoucí skupiny při řešení problému.

Kvantitativní hodnocení:

- známka podle klasifikační stupnice,
- známka se zdůvodněním,
- výpočet dobře splněných úkolů a chyb,
- vyjádření počtem bodů, procenty.

Písemná a grafická vyjádření:

- charakteristika žáka,
- diagramy, zařazení na diagramu,
- posuzovací škály.

Slovní hodnocení:

- verbální obsahová analýza výkonu,
- obširná slovní obsahová analýza výkonu,
- ocenění práce třídy po vyučovací hodině, odměna žákovi,
- zhodnocení realizovaného projektu,
- parafrázování výkonu,
- vyvolání jiného žáka,
- vyznamenání žáka,
- tabule cti a hanby,
- zastupování školy, třídy na soutěžích, olympiádách,
- pověření vysvětlit spolužákům problém, jev, situaci,
- vyhlášení vítězů.

KLASIFIKACE

Nejčastější formou hodnocení je klasifikace. Hlavním cílem a motivem vyučování je známka. Ta označuje momentální výkon žáka (Vališová, Kasíková, 2007, s. 251). Na základních a středních školách se dnes užívá pětistupňová klasifikace prospěchu. Znamka se udává žákovi číselně nebo slovně (1 - výborně, 2 - chvalitebně, 3 - dobře, 4 - dostatečně, 5 – nedostatečně) a čtyřstupňová klasifikace chování (velmi dobré, dobré, uspokojivé, neuspokojivé). Na vysvědčení patří i hodnocení celkové (prospěl(a) s vyznamenáním, prospěl(a), neprospěl(a)).

Klasifikační forma se opírá o zákonné normy MŠMT. Patří do formy kvantitativního hodnocení a jedná se o informativní funkci. Učitel hodnotí žákovy vědomosti, dovednosti, chování, vyjadřování, zájmy, motivy, pracovní a mravní návyky apod. Také hodnotí, jaký má žák vztah k předmětu, k učení, k učiteli (Kolář, Šikulová, 2009, s. 84). Ne každý ale souhlasí s klasifikací. Je to složitá forma, kterou nelze odmítnout nebo zrušit. Pro učitele to někdy bývá stresující činnost. Přitom je to v podstatě jednoduchá záležitost.

SLOVNÍ HODNOCENÍ

Druhou formou hodnocení je slovní hodnocení. Slovní hodnocení je hodnocení verbální. Je povoleno ve školském zákonu ve všech ročnících. Slovní hodnocení může zcela nahradit známkování. Jedná se o kvalitativní posuzování žáka. Posuzuje se jeho výkon a chování, které jsou vyjádřeny slovní zprávou. Slovní hodnocení by mělo obsahovat informace o dosažených výsledcích, postoji žáka, jeho úsilí a snaze. Výhodou této formy hodnocení je, že dokáže ukázat individuální pokrok žáka, jeho silné a slabé stránky. Také má výhodu v tom, že žákovi ukazuje, co se učiteli líbí a nelíbí. Je dokázáno, že tolik žáka nestresuje, snižuje riziko diskriminace výkonnostně slabých žáků apod. Pro učitele je bezpochyby tato forma hodnocení velmi pracná a časově náročná. Slovní hodnocení může být průběžné nebo závěrečné. Průběžné hodnocení může být ústní (ve vyučování, na třídnických schůzkách, na konzultacích), písemné (komentáře do notýsků), představení konkrétních prací žáků (ve vyučování, dny otevřených dveří). Závěrečná hodnocení jsou písemná (vysvědčení) nebo širší slovní hodnocení, která stejně jako klasická vysvědčení, používají předepsané formuláře SEVT (Kolář, Šikulová, 2009, s. 88–92).

1.1.4 Typy hodnocení

Typů hodnocení je mnoho, ale ne každý autor všechny typy popisuje. Vališová a Kasíková (2007, s. 261) ve svých knihách rozděluje dva typy hodnocení (formativní a sumativní). Chris Kyriacou (1996, s. 123–125) ve své knize rozděluje dokonce čtrnáct typů hodnocení.

Formativní hodnocení

Jde o hodnocení průběžné, kde podstatou je porozumění a osvojení látky. Chce to hlavně žákům poskytnout čas, aby na ně nebyl nátlak a mohli se tak soustředit (Vališová, Kasíková, 2007, s. 264). To slouží k zlepšení výkonu žáka. Je zapotřebí oceňovat schopnosti a talent. Nesmí dojít k demotivaci slabších žáků. Tato forma hodnocení poskytuje zpětnou vazbu pro učitele. Bývá také součástí finálního hodnocení (Petty, 1996, s. 343).

Sumativní hodnocení

Sumativní hodnocení je hodnocení závěrečné. Všechny aktivity žáka v průběhu pololetí se sečtou a projeví se známkou na vysvědčení. Žák by měl vědět, za co zrovna tu známku má. Není pravda, že známka musí být průměrem známek. Může být také hodnocením žákovy snahy, plnění úkolů apod. (Vališová, Kasíková, 2007, s. 265). Toto hodnocení lze provádět za pomoci kontrolního seznamu dovedností, kompetencí, charakteristiky nebo zprávy. Cílem této formy někdy bývá zkoušené žáky klasifikovat, rozdělovat do skupin nebo řadit podle výkonnosti. Zpravidla pak probíhá hodnocení metodou zkoušky, která odliší zkoušené podle šíře a hloubky jejich znalostí. Další metody, které spadají do sumativního hodnocení, jsou charakteristiky, kompetence, formativní hodnocení, zkoušky, psychometrické testy, druhy otázek (Petty, 1996, s. 346).

Normativní hodnocení

Výkon jednotlivého žáka je poměřován s výkony ostatních žáků. Pokud dostane deset procent nejlepších odpovídajících výkonů jedničku, znamená to, že bez ohledu na to, jestli byla nebo nebylo dobrá úroveň předvedených výkonů, bude vždy desetinásobek nejlepších žáků hodnocena jedničkou.

Kriteriální hodnocení

Jde o hodnocení jednotlivých výkonů odpovídajícímu splněnému kritériu. Pokud žáci splní daná kritéria, budou hodnoceni odpovídající známkou bez ohledu na to, jakých výsledků dosáhli ostatní žáci. Příkladem jsou testy ve sportu, testy pro splnění řidičského průkazu.

Diagnostické hodnocení

Tento typ hodnocení se překrývá s formativním hodnocením. Zaměřuje se na odhalování učebních obtíží a problémů žáků.

Interní (vnitřní) hodnocení

Hodnocení prováděno učiteli, kteří průběžně učí ve třídě. Velmi často je běžnou součástí jejich vlastního vyučovacího plánu.

Externí (vnější) hodnocení

Jde o hodnocení činnosti, které navrhují a vyhodnocují lidé mimo školu.

Neformální hodnocení

Učitelé pozorují výkon žáka během práce ve třídě.

Formální hodnocení

Žáci jsou předem upozorněni a mohou se připravit.

Průběžné hodnocení

Konečné zhodnocení prospěchu žáka, které učitel získal v průběhu delšího časového období.

Závěrečné hodnocení

Konečné zhodnocení prospěchu žáka na konci výuky předmětu nebo uceleného pracovního programu.

Objektivní hodnocení

Činnost, se kterou je spojená metoda známkování. Vykazuje vysokou shodu udělovaných známek mezi různými učiteli. Například test, u kterého žák pouze vybírá z nabízených odpovědí, z nichž jen jedna je správná.

Hodnocení průběhu

Hodnocení probíhající činnosti. Hodnocení je založeno na přímém pozorování výkonů žáků. Příkladem je přednes básně.

Hodnocení výsledku

Písemka, projekt, model nebo kresba. Hodnocení je založeno na hmatatelném výsledku žáka a jeho práce.

Protikladné dvojicemi:

- formativní x finální hodnocení,
- normativní x kritériální hodnocení,
- interní x externí hodnocení,
- průběžné x závěrečné hodnocení,
- hodnocení průběhu x hodnocení výsledku (Kyriacou, 1996, s. 125).

1.1.5 Pozitivní a negativní hodnocení

Jedním ze základních pravidel moderního vyučování je dát přednost pozitivnímu hodnocení. Je známo, že pozitivní hodnocení podporuje kladné vztahy člověka k sobě samému a ke svému okolí. Vliv pozitivního a negativního hodnocení není vždy zcela jednoznačný (Kolář, Šikulová, 2009, s. 109).

Oba typy hodnocení můžou být prožívány jako úspěch a neúspěch. Všeobecně se dává přednost pozitivnímu hodnocení, ale musí se brát v potaz, že i negativní hodnocení může mít a má pozitivní význam pro výkon a motivaci k učení. Účinky těchto hodnocení jsou závislé na okolnostech. V českých školách převládá pozitivní hodnocení, ale je dokázáno, že se neobejdeme bez negativního hodnocení.

1.1.6 Pozitivní hodnocení

Pozitivní hodnocení spočívá v tom, když učitel chválí žáka za jeho chování, výkon, řešení úkolu apod. Jde o hodnocení, které je klasifikováno dobrou známkou a výkon žáka je analyzován a posouzen jako dobrý, dokonalý. Neznamená to, že žák dostane jedničku, může to být jakákoliv známka, která je lepší než ta předchozí. Žák má tímto hodnocením prožitek z úspěchu a pocit uspokojení. Patří sem i nadhodnocená hodnocení, která mají žáky povzbuzovat k dalším lepším výkonům. Dalším pozitivním hodnocením je hodnocení, které neobjektivně nadhodnotí žákův výkon a on je pak schopen podat ještě větší kvalitnější výkon. Silný motivační faktor posiluje žákův zájem o vykonávané činnosti a posiluje pocit sebedůvěry. Důrazem při pozitivním hodnocení je ocenění výsledku a cesta, kterou se žák k výsledku dostal (metody, píle, houževnatost, cílevědomost apod.). Pozitivní hodnocení potvrzuje žákův úspěch. (Kolář, Šikulová, 2009, s. 109–111).

1.1.7 Negativní hodnocení

Negativní hodnocení je hodnocení, které zdůrazňuje žakovy chyby. Žákův výkon je nedokonalý, špatný, nesprávný. Negativní hodnocení je ohodnoceno klasifikační horší známkou nebo nejnižšími body. Toto hodnocení často vyvolává u žáků stres, obavy, nepříjemné situace v rodině. Rodiče často reagují na negativní hodnocení podrážděně a reakce obrací na dítě, učitele nebo školu. Časté negativní hodnocení vyvolává u žáka odpor a nedůvěru k učiteli, vzdor, pocit méněcennosti. Také vyvolává u žáka pocit být neúspěšný, neschopný, který se už nemusí snažit, protože je předem už vše ztraceno. Každý žák očekává sociální uznání. Když se mu nedostává, vyhledává uznání někde jinde a není to vždy dobře sociálně orientovaná skupina. Příliš mnoho negativního hodnocení vytrácí motivační a regulativní funkci. Právě strach je spojován s negativním hodnocením. Žáci se často dopouštějí malých i velkých podvodů, aby se vyhnuli nepříjemným následkům doma i ve třídě. Nesmí se ale opomenout, že i klady může mít negativní hodnocení. Může mít charakter povzbuzení, může vést ke změně učební činnosti žáka (Kolář, Šikulová, 2009, s. 112, 113).

1.1.8 Úspěšný a neúspěšný žák ve vyučování

Do problematiky negativního a pozitivního hodnocení patří i úspěšný a neúspěšný žák ve škole. Základní tři aspekty školní úspěšnosti jsou výkon, činnost a rozvoj žákovy osobnosti. Je třeba posuzovat a prožívat úspěch žáka podle výkonů, nebo charakteristiky činností. Výchovně vzdělávací kooperace je produktem školní úspěšnosti. Klima ve třídě, rodinné prostředí, vztah společnosti ke vzdělání apod. jsou faktory, které ovlivňují školní úspěšnost. Důležitým hlediskem je, zda se podaný výkon jeví jako dosažený či nedosažený daného cíle. Úspěšný žák je žák, který vše zvládá a je hodnocen pozitivně. Učitelé od úspěšného žáka očekávají vyřešení aplikačních i problémových úloh, tvořivé nalézání nových řešení. Neúspěšný žák je takový žák, který není schopen zvládnout požadavky konkrétní školy a je oceňován špatnými známkami. Také propadá a opakuje ročník. Žákův neúspěch přinese i určitá poznání. Učitel musí žákovi vysvětlit své hodnocení. Je důležité žákům sdělit, že i neúspěch je východiskem kvalitního zvládnutí znalostí, činností, způsobu řešení problému apod. Učitel by nikdy neměl žáka zesměšnit v jeho výkonu, ale pomoc mu k dosažení prožitku a pozitivního hodnocení (Kolář, Šikulová, 2009, s. 117–120).

1.1.9 Fáze hodnotícího procesu

Dalším důležitým faktorem je hodnotící proces, který je často kritizován ve vyučování a je v zájmu všech účastníků procesu. Může se zdát, že je hodnotící proces jednoduchá a jednoznačná záležitost, ale opak je pravdou. Je to náročná aktivita, která spočívá často v tzv. „časové tísní“, kde by měl učitel žáka ohodnotit hned po výkonu a před celou třídou. Bohužel, na to je velmi málo času a učitel nemůže pořádně odůvodnit své hodnocení. Lepší situací je, když má učitel relativně dostatek času na hodnocení posudku. Jedná se například o písemné kontrolní práce, didaktické testy, slohové práce, desetiminutovky. Toto hodnocení písemných produktů může učitel provádět až následně po skončení vyučování (Kolář, Šikulová, 2009, s. 57).

Fáze hodnotícího procesu podle Koláře a Šikulové (2009, s. 58), které jsou platné v jakémkoliv hodnotícím procesu a probíhají v jakékoliv etapě vyučování.

- 1) učitel zadá úlohy + žák pochopí a přijme úlohu,
- 2) žák-expozice výkonu + učitel průběžně analyzuje,
- 3) žák ukončuje výkon + žák očekává + učitel zpětně rychle promítne výkon žáka,
- 4) učitel dělá závěrečnou analýzu výkonu + rozhodnutí učitele,
- 5) učitel vynese posudek o výkonu + žák přijme nebo nepřijme učitelův posudek,
- 6) učitel si uvědomí možné důsledky daného posudku,
- 7) žák – důsledky v chování a učebním jednání žáka.

2.2 Hodnocení ve vybraných alternativních školách

2.2.1 Waldorfská pedagogika

Hodnocení je považováno za „obraz vztahu učitele a žáka“ a ne jenom za informaci. Stimulace vnitřní motivace žáka je smyslem hodnocení. Hodnocení respektuje žákovy individuální zvláštnosti a snaží se o rozpoznání hodnoty, kde se nebere ohled na sociální normu hodnocení.

Klasifikace se ve Waldorfské škole nepoužívá. Hlavní náplní tohoto školního systému je slovní hodnocení, které je kvalitní, detailní a často mnohostránkové na každého žáka.

Slovní hodnocení bývá složeno z těchto bodů:

- individuální charakteristika žáka,
- chování v rámci třídního kolektivu (upozornění na kladné a záporné projevy),
- celkový proces žákova učení v průběhu roku,
- popis žákových pokroků, nezdarů a potíží,
- příčiny neúspěchu,
- možnosti řešení.

Osobní báseň, kterou skládá učitel Waldorfské školy pro každého žáka, je zcela ojedinělou praxí hodnocení. Báseň, kterou učitel složil, vystihuje žakovu osobnost a vývojový úkol, kterým by se měl žák v daném období zabývat. Důrazem je styl, rytmus a melodie básně. Aby byly naplněny tyto cíle, musejí být splněny ještě podmínky jako láskyplný a důvěrný vztah mezi učitelem a žákem, který se rozvíjí po dobu několika let. Tuto báseň žáci dostanou na konci školního roku. Žák se přes prázdniny s básní seznámí, na začátku nového roku ji opět zopakuje a postupně se začne chápat jejího poselství (Kiryková, 2012)

2.2.2 Pedagogika Marie Montessori

Základem této pedagogiky je SVOBODA A SMYSLUPLNOST. Je založena na respektování osobnosti každého žáka. Jako Waldorfská škola, tak i systém Marie Montessori má podobný postoj k hodnocení. Odmítá hodnocení založené na kvantifikaci žakova výkonu. Rozvíjení a posilování vnitřní motivace je na prvním místě. Učitel nemá právo dítě (žáka) posuzovat, hodnotit a formovat. To je podnětný postoj montessori pedagogiky. Vlastní svobodnou volbou je dítě vedeno při výběru a realizaci. Připravené prostředí a přiměřený didaktický materiál je to, co učitel pouze pro dítě vytváří. Pomocí samotného didaktického materiálu a prostředí je poskytována dítěti hodnotící zpětnovazebná informace. Žák se nemá stát závislým na pochvale učitele. Pochvaly se žákovi dostává, ale pouze střídavě, protože činnost žáka nemá být vedená na pochvale nebo dobré známce (Kiryková, 2012).

2.2.3 Daltonský plán

Tento systém není založen na samostatné vzdělávací koncepci. Je to organizační forma vyučování, která vychází opět z respektování dítěte. To předpokládá vlastní zodpovědnost žáka za průběh, tempo, výsledky vyučování. Základním principem daltonského systému je VOLNOST, SAMOSTATNOST A SPOLUPRÁCE.

Školy ve světě, ale už i u nás, zařazují do výuky pravidelné daltonské bloky. Jsou to různě dlouhé jednotky. Žák pracuje podle předem dohodnutého plánu výuky.

Daltonský systém, jako hodnocení, využívá kombinaci známek, slovního hodnocení a slovního sebehodnocení žáků. I učitele a jeho práci žáci ohodnotí. Hodnocení v daltonské škole není nikdy negativní. Udělat chybu je přirozený krok na cestě k poznání. Škola se nesmí stát místem frustrace. Rozvíjení důvěry v sebe sama a schopnosti sebehodnocení je cílovou kompetencí a hlavní metodou systému.

Sebehodnocení žáků za doprovodu učitelky

- Slovní popisy vlastních pokroků.
- Obrázky hodnotící konané aktivity, hodnotící piktogramy.
- Žákovská portfolia (Kiryková, 2012).

2.3 Hodnocení ve školní tělesné výchově

2.3.1 Pojem tělesná výchova

V pedagogickém slovníku Průchy, Walterové a Mareše (1995, s. 246) tělesná výchova rozvíjí pohybové a tělesné dovednosti schopnosti, pohybovou kultivaci, fyzickou a psychickou odolnost. Je částí obsahu všeobecného vzdělávání a života žáků ve škole. Relaxační a kompenzační funkce má předmět tělesná výchova, který podporuje tělesné a pohybové zkušenosti žáků.

2.3.2 Hodnocení v tělesné výchově

Tělesná výchova je v běžném životě široká oblast různých pohybových aktivit, ve škole konkrétní předmět. U pohybového výkonu žáka bychom měli rozpoznat, zjistit jeho aktuální stav a porovnat ho se stavem ostatních žáků. Po srovnání zařadíme žáka do předem vytvořené skupiny. Na 1. stupni se doposud pozorovala různá úroveň ohodnocení pohybových výkonů žáků. Výkony žáků jsou učitelem ohodnoceny podle uznávaných norem, tedy klasifikací.

Ve výchovných předmětech je klasifikace velmi složitá. Žáci často srovnávají svůj výkon s výkonem spolužáků. Průběžná známka z Tv neznamena vždy, že ji žák dostane na vysvědčení. Je důležité žákům vysvětlit, z jakého důvodu tu známku dostali a z jakých pohybových úkolů (Mužík, Krejčí, 1997, s. 59).

Hodina tělesné výchovy je základní organizační formou. Hlavním znakem hodiny je kvalita, intenzita cvičení a výchovný čin. Uskutečňuje se v ní všestranný, soustavný, organizačně i metodicky řízený proces tělesné výchovy. V hodině tělesné výchovy je reakce mezi učitelem a žákem. Jako v ostatních vyučovacích předmětech jde o pedagogický jev, o proces výuky a výchovy (Berdychová, 1989, s. 92).

2.3.3 Funkce hodnocení v tělesné výchově

Hodnocení v tělesné výchově má tři základní funkce: společenskou, didaktickou, výchovnou. Společenská funkce učí žáka plnohodnotně prožívat život. Didaktická funkce nejen spojuje školu se životem, ale koriguje, upřesňuje a prohlubuje vědomosti, dovednosti, návyky a utváří mezipředmětové vztahy. Výchovná funkce je důležitá k utváření osobnosti žáka (Vilímová, 2002, s. 88).

2.3.4 Tělesná zdatnost a její hodnocení

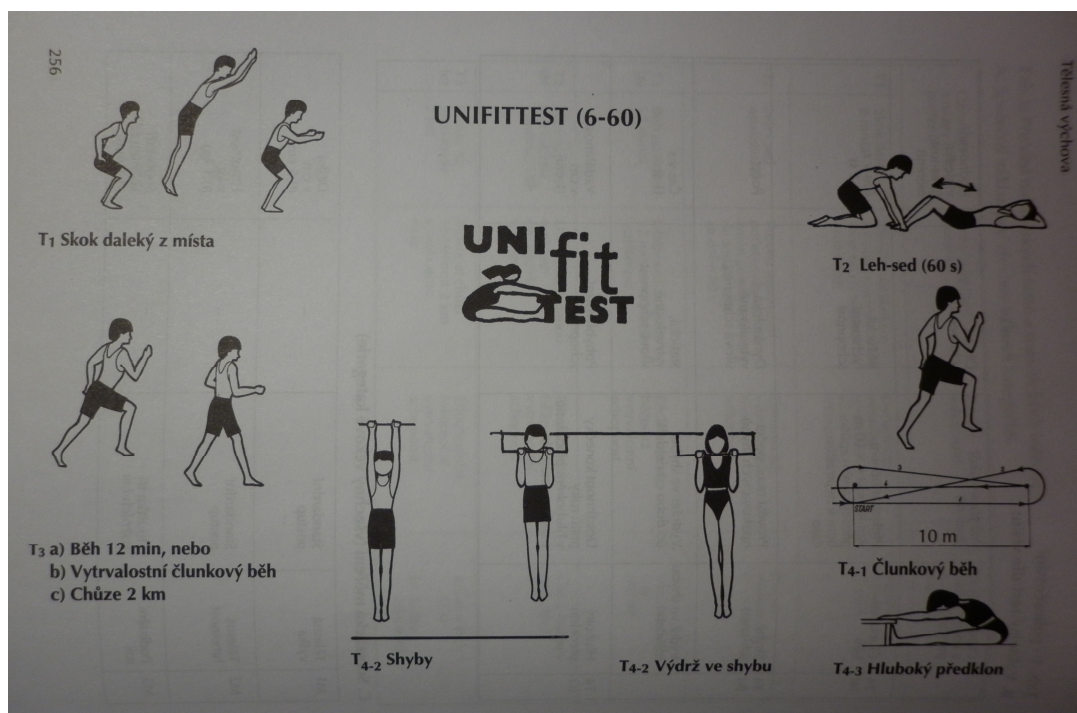
Do hodnocení tělesné výchovy bezpochybně patří hodnocení tělesné zdatnosti. Tělesná zdatnost by měla být chápána jako diagnostický prostředek, který vede žáka ke změně zdravého životního stylu. Dostatečné množství pohybové aktivity by mělo u dětí dosahovat vyšší motivace úrovně tělesné zdatnosti. Ve školní tělesné výchově by hodnocení tělesné zdatnosti nemělo být jen izolovanou součástí vyučovacích hodin, ale součástí celého vyučovacího procesu. Cílem tedy je podpora celoživotní pohybové aktivity. Bez ní je tělesná zdatnost pomíjivou kategorií (Suchomel, 2006, s. 10).

2.3.5 Hodnocení motorických činností

Hodnocení motorických činností se provádí pomocí motorických testů, které se nejvíce prosazují ve školní tělesné výchově. Motorické testy byly v 70. a 80. letech 20. století povinné pro splnění úkolů a získání tzv. odznaků. V dnešní době hrají významnou roli, například ve vzdělávacím programu Obecná škola. Další diagnostické techniky jsou anamnéza, dotazník, rozhovor (Mužik, Krejčí, 2007, s. 60).

UNIFITTEST

Ve vzdělávacím programu Obecná škola považují unifikované motorické testy za důležité a rozhodující. Unifikované motorické testy, zvané UNIFITTEST, se zaměřují na zjišťování tělesné zdatnosti dětí a dospělých, provádějí se dvakrát za školní rok. Nejenže výsledky ročníku slouží k porovnání s ostatními žáky ve třídě, ale dokonce i v celé České republice. Účelem je celkové zaměření na testové baterie. Určené je to pro děti ve školách, pro mládež a dospělé ve věkové kategorii od 6 do 60 let. Jde o posouzení a monitorování úrovně základní motorické výkonnosti. Testová baterie je charakterizována sadou čtyř motorických testů (skok daleký z místa s odrazem snožmo, leh-sed opakovaně, běh po dobu 12 min, člunkový běh 4 x 10 m) s možností alternativních motorických testů dle specifických potřeb (vytrvalostní člunkový běh nebo chůze na vzdálenost 2 km). Kromě chůze, která se testuje venku, se ostatní testy provádějí v krytých prostorech. Tato testová baterie je také obohacena o základní ukazatele tělesné stavby (tělesná hmotnost a výška, množství podkožního tuku). Kompletní testová baterie se provádí ve dvou částech. Časová dotace je závislá na počtu žáků ve skupině a na organizaci celé akce (Obecná škola, 1996, s. 252, 253).

Obrázek 1. UNIFITTEST (Obecná škola 1996, s. 256)

UNIFITTEST 6-60

Věk - roků

6	15	20	30	40	50	60

T1	Skok daleký z místa					
T2	Leh - sed opakovaně					
T3	Běh po dobu 12 min .					
	Vytrv. člunkový běh					
		Chůze na 2 km				

Společný
základ pro
všechny
věkové
kategorie

	Člunkový běh 4 x 10 m					
T4		Shyby (muži) - Výdrž ve shybu (ženy)				
			Hloubka předklonu			

Volitelný
test dle věku

M1	Tělesná výška					
M2	Tělesná hmotnost					
M3	Podkožní tuk					

Všechny
věkové
kategorie

Obrázek 2. UNIFITTEST, tabulka (Obecná škola 1996, s. 257)

FITNESSGRAM

Fitnessgram je testová baterie, která vznikla v USA v roce 1982 v The Cooper Institute. Fitnessgram je fitness hodnocení, které hodnotí aerobní kapacity, jako je svalová síla, svalová vytrvalost, flexibilita a složení těla. Je to systém, který zjišťuje zdravotní, tělesné a pohybové zdatnosti. Určuje celkovou fyzickou kondici studentů a navrhuje oblasti zlepšení v případě potřeby. Zdravé normy programu nejsou založeny na průměru třídy nebo jiných srovnání. Jsou kritériem uvedených standardů, které jsou založeny na úrovni způsobilosti potřebné pro dobré zdraví. Tyto kategorie jsou stanoveny speciálně pro dívky a chlapce různých věkových kategorií s využitím nejlepších dostupných výzkumů. Fitnessgram je týmová práce. Vyžaduje to účast učitelů, administrátorů, technologií (Suchomel, 2006, s. 55, 56). Program Fitnessgram je jeden z nejvíce preferovaných motorických testů u nás. V časopisu Česká kinantropologie (2012) byla tato testová baterie použita k výzkumu zjištění vztahů mezi somatickými parametry a indikátory motorické výkonnosti u 10-12letých dětí z Libereckého kraje.

Aerobní kapacita obsahuje (zvolí se jeden z testů):

- vytrvalostní člunkový běh (preferovaný),
- běh na 1 míli (1600 m),
- chůze na 1 míli (od 13 let).

Tělesné složení (zvolí se jeden postup):

- měření kožních řas,
- index tělesné hmotnosti (BMI),
- bioelektrická impedance nebo automatizovaný kaliper.

Testování svalové síly, vytrvalosti a flexibility:

- síla a vytrvalost břišních svalů (hrudní předklony),
- síla a flexibilita extenzorů trupu (záklon v lehu na břiše),

- síla a vytrvalost svalů horní části trupu (volí se jeden test):
- 90° kliky,
- shyby ve svisu ležmo,
- shyby,
- výdrž ve shybu.

Testování flexibility (volí se jeden test):

- předklony v sedu pokrčmo jednonož,
- dotyk prstů za zády (Cooper Institute, 2007).

EUROFIT

Tato testová baterie, která byla zpracována v roce 1983, je zaměřena na školní mládež. Porovnává somatické a motorické stránky lidí v rámci Evropy. Testová baterie obsahuje devět motorických testů (test rovnováhy, ruční dynamometrie, talířový tapping, skok do dálky z místa, předklon s dosahováním v sedu, leh-sed opakovaně po dobu 30 s, výdrž ve shybu, člunkový běh 10 x 5 m, vytrvalostní člunkový běh nebo vyšetření W170 na byciklovém ergometru) a základní somatická měření, jako je tělesná výška a hmotnost, množství podkožního tuku (Suchomel, 2006, s. 54).

2.3.6 Didaktické styly

Do hodnocení tělesné výchovy patří bez výjimky, protože každá hodina jede podle určitého didaktického stylu. Ty představují uspořádání proměnných řídicích činností učitele a žáka. Didaktických stylů v tělesné výchově je celkem devět, ale na 1. stupeň základní školy je jich vhodných pouze sedm.

Hodnocení didaktických stylů vhodných pro 1. stupeň základní školy:

- 1 V **příkazovém** stylu dělá veškerá rozhodnutí sám učitel a rozhoduje o činnostech, které se budou provádět. Do příkazového stylu patří průpravná cvičení, rozcvička nebo cvičení na značkách. Učitel hodnotí žáka hned po výkonu.
- 2 V **úkolovém** stylu učitel nechá rozhodování na žákovi. Žáci si sami volí tempo, místo, postavení apod. Učitel má tak čas na pozorování a korekci žáků. Učitel hodnotí žáka po daném výkonu. Příkladem je individuální rozcvička žáků.
- 3 Ve stylu **vzájemného hodnocení** se přesune rozhodování na žáka. Žáci se rozdělí do dvojic, kde jeden představuje žáka a druhý učitele, který ho hodnotí a opravuje. Učitel chodí po tělocvičně a pozoruje žáky, jak si vedou. Učitel opravuje pouze žáka, který je v roli učitele. Nikdy nesmí opravit cvičence. Učitel tedy hodnotí sledování žáků ve dvojicích.
- 4 V řídicím stylu **se sebehodnocením** cvičí žáci samostatně, kde se sami pokouší zhodnotit si svůj výkon a pokouší se o autokorekci. Každý žák cvičí sám nezávazně na ostatních. Žák v tomto stylu si uvědomí své limity, zda je úspěšný/neúspěšný. V tomto stylu je hodnocení posouzeno učitelem.
- 5 Ve stylu **s nabídkou** si žák sám vybere obtížnost úkolu. Žáci se rozhodnou, na jaké obtížnostní úrovni budou pokračovat. Příkladem je vodorovné lano, které je lepší z jedné strany snížit, nebo střed lana snížit, aby si žák sám vybral, kde ho přeskočí.
- 6 Ve stylu **s řízeným objevováním** je důležité, aby učitel žákům předložil promyšlené otázky, které žáky povedou k řešení problému. Učitel musí mít v záloze i další otázky, kdyby žák daným otázkám nerozuměl. V tomto stylu jsou tedy důležité žákovy odpovědi na učitelovi otázky. Celkového hodnocení se dosáhne, když je celý proces ukončen a žák si dané učivo osvojil.

- 7 Ve stylu se **samostatným objevováním** hledají odpovědi sami žáci. Žákům se zadá takové učivo, aby si mohli vybrat tu nejlepší možnost. Odpověď na zadaný úkol je od žáka individuální a jedinečná. Učitel hodnotí řešení úkolu.

2.4 Tělesná výchova podle Pavla Belšana

Přímo tělesnou výchovou pro 1. stupeň základní školy se zabýval Pavel Belšan. Jeho knihy se v upraveném vydání staly metodickými příručkami tělesné výchovy pro učitele. Tělesnou výchovou se zabývají celkem 3 knihy: Tělesná výchova pro 1. a 2. ročník, Tělesná výchova pro 3. a 4. ročník a Tělesná výchova pro 5. až 8. ročník.

2.4.1 Tělesná výchova pro 1. a 2. ročník základní školy

Pavel Belšan (1984, s. 41–45) uvádí v knize, že v povinné tělesné výchově je nedílnou součástí výchovně vzdělávací práce hodnocení dosažených výsledků. Hodnocení má vždy být objektivním prostředkem v porovnání tělesného rozvoje, dosažených výkonů, získaných pohybových dovedností, schopností, návyků, postojů, poznatků a celkové aktivity každého žáka v určitém období s obecně platnými učebními osnovami. Výsledky, které se hodnotí, nejsou závislé jen na práci a aktivitě žáka, ale jsou i kritériem pro učitele.

Vždy se hodnotí to, co učitel žáky naučil a probral. Průpravná cvičení, chytání, házení, šplh, běh, akrobacie, cvičení na žebřinách nebo překonávání překážek se hodnotí stejně, protože mají stejnou důležitost i význam. Nikdy by učitel neměl porovnávat výkon jednotlivce s výkonem nejlepšího žáka ve třídě. Důležité je, aby byl žák seznámen s hledisky, podle kterých je činnost hodnocena.

Dalším důležitým bodem je naučit žáky hodnotit vlastní výkon i výkon ostatních spolužáků. Nikdy se nesmí srovnávat výsledky z jiných vyučovacích předmětů. Když se uzavírá klasifikace a někteří žáci nemají u některých činností dobré výsledky, měla by se jim dát ještě jedna šance ke zlepšení výkonu. Učitel musí být v tělesné výchově objektivní, spravedlivý, ale i náročný.

2.4.2 Tělesná výchova pro 3. a 4. ročník základní školy

Objektivně zjišťovat, ověřovat a posuzovat průběžné i souhrnné výsledky učební činnosti žáka je cílem hodnocení a klasifikace v tělesné výchově. Probíhá v záměrném a soustavném řízení tělovýchovného procesu, který všestranně využívá učivo, metody a formy práce stanovených učebními osnovami. Vyučovací postup a učební činnost žáka usměrnjuje a nedoceňuje objektivní hodnocení a klasifikace.

V předmětu hodnocení a klasifikace je základním hlediskem komplexní posuzování učební činnosti žáka. To vše je ve vztahu k výchově vzdělávacích cílů stanovených učebními osnovami.

Systémové okruhy klasifikace a hodnocení

1. Rozvíjení motorických dovedností a schopností.
2. Zvládnutí poznatků a vědomostí z tělesné kultury.
3. Žákova osobnost.
4. Předpoklady žáka, vstupujícími do učební činnosti.

Metody, formy a prostředky pro dosažení hodnocení a klasifikace:

- stálé diagnostické pozorování žáka (žádné sympatie a antipatie),
- stálé sledování výkonů žáka (chování, osvojené poznatky, vědomosti, dovednosti, dodržování zásad práce, bezpečnosti a hygienických požadavků, charakter a psychomotorické zvláštnosti žáka),
- kontrola tělesné výšky, hmotnosti, biologického vývoje žáka, zdravotního stavu,

- zjišťování pohybové výkonnosti pomocí motorických testů,
- pohybové činnosti podle učební osnovy, metodické příručky,
- dětský odznak zdatnosti,
- rozhovor se žákem, rodiči, zákonnými zástupci apod.,
- učitel je povinen si vést evidenci o klasifikaci žáka.

Kvantitativní a kvalitativní hodnocení pohybové činnosti

U kvantitativního hodnocení pohybové činnosti se hodnotí čas, vzdálenost, výška, hmotnost a počet opakování výkonu.

U kvalitativního hodnocení pohybové činnosti se hodnotí rozvoj pohybových schopností, dovedností, správná technika osvojovaných pohybových činností, přesnost, plynulost, účelnost, rytmičnost, tempo, orientace v prostoru, estetičnost, rozsah pohybu, držení těla i rozsah poskytované dopomoci a záchrany (Belšan, 1985, s. 49–52).

2.4.3 Tělesná výchova pro 5. až 8. ročník základní školy

V této 3. knize se hodnocení a klasifikace opakuje jako v předešlé knize. Pavel Belšan se zmiňuje o dvou extrémech hodnocení. Prvním typem je subjektivistické hodnocení učitele. S tímto hodnocením se setkáme, když učitel učí bezcílně a živelně. Druhým typem je normativní dogmatismus. To je, když učitel trvá na splnění limitů a kritérií. Měly by se hodnotit všechny změny, které žáci prokázali v činnosti. Žák by měl být hodnocen podle zlepšení svého výkonu nejen v té dané hodině ale i v následujících časových etapách. Klasifikace musí být vždy spravedlivá a nestranná (Belšan, 1985, s. 18–22).

2.5 Tělesná výchova ve vzdělávacích programech základních škol

2.5.1 Rámcově vzdělávací program

Tělesná výchova patří do vzdělávací oblasti Člověk a zdraví. Tato oblast je zaměřena na tělesný, duševní a sociální stav člověka. Je to také ovlivněno mnoha aspekty, jako je životní styl, prevence, mezilidské vztahy, kvalita životního prostředí, bezpečnost. Zdraví je základním předpokladem pro spokojený a aktivní život, pro dobrou pracovní výkonnost. Ve vzdělávacím oboru Tělesná výchova jde o součást komplexnějšího vzdělávání žáků v problematice zdraví. Na jedné straně směřuje k poznání vlastních pohybových možností a zájmu. Na druhé straně směřuje k poznávání konkrétních pohybových činností, které mají vliv na tělesnou zdatnost, duševní a sociální pohodu. Smyslem je samostatně ohodnotit úroveň své zdatnosti a do denního režimu je zařazovat. Tím se uspokojí vlastní pohybové potřeby a zájmy. Člověk bude mít optimální rozvoj zdatnosti a výkonnosti. Zregeneruje sílu a zkompenzuje různá zatížení. Podpoří si tím zdraví a ochranu života. Důležitým předpokladem pro osvojení pohybových dovedností je prožitek a komunikace při pohybu. Dalším důležitým bodem je odhalování zdravotních oslabení žáků, proto jsou součástí tělesné výchovy korektivní a speciální vyrovnávací cvičení, která jsou podle potřeby preventivně využívána v hodinách Tv pro všechny žáky nebo pro žáky se zdravotním oslabením.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti utváří a rozvíjí klíčové kompetence žáků:

- nejdůležitější životní hodnota, která vede k poznávání zdraví,
- zdraví je chápáno jako vyvážený stav tělesné, duševní a sociální pohody, vnímání prožitků z pohybu v příjemné atmosféře a prostředí,
- člověk svým jednáním a rozhodováním poznává sebe samotného jako jedince závislého na jednotlivých částech svého života,
- pozná, co je zdravé, nebo naopak co může zdraví ohrozit,
- osvojí si preventivní postupy v denním režimu, upevní si způsob rozhodování a jednání zdraví v každé životní situaci,

- pochopí, co je zdatnost, dobrý fyzický a duševní stav jako významný předpoklad výběru profesní dráhy, partnerů atd.,
- aktivní zapojení do činností, které podporují zdraví, propagování zdravotně prospěšných činností ve škole i mimo školu (MŠMT, 2012).

Vzdělávací obsah vzdělávací oboru Tv

1. stupeň   Očekávané výstupy – 1. období   žák by měl   ➤ získat kladný postoj k motorickému učení a pohybovým aktivitám ➤ zvládat podle pokynů přípravu na pohybovou činnost ➤ reagovat na základní pokyny a povely k osvojované činnosti ➤ mít osvojeny základní způsoby lokomoce a prostorovou orientaci podle individuálních předpokladů ➤ dodržovat základní zásady bezpečnosti při pohybových činnostech a mít osvojeny základní hygienické návyky při pohybových aktivitách Očekávané výstupy – 2. období   žák by měl   ➤ znát význam tělesné zdatnosti pro zdraví a snažit se začleňovat pohyb do denního režimu ➤ zařazovat do pohybového režimu korektivní cvičení v souvislosti s vlastním svalovým oslabením ➤ zdokonalovat základní pohybové dovednosti podle svých pohybových možností a schopností ➤ reagovat na pokyny k provádění vlastní pohybové činnosti ➤ dodržovat pravidla her a jednat v duchu fair play ➤ zlepšovat svou tělesnou kondici, pohybový projev a správné držení těla ➤ zvládat podle pokynu základní přípravu organismu před pohybovou činností i uklidnění organismu po ukončení činnosti a umět využívat cviky na odstranění únavy ➤ uplatňovat hygienické a bezpečnostní zásady pro provádění zdravotně vhodné a bezpečné pohybové činnosti

Obrázek 3. Očekávané výstupy v předmětu tělesná výchova (RVP)

Činnosti, které ovlivňují zdraví:

- význam pohybu,
- příprava organismu,
- zdravotně zaměřené činnosti,
- rozvoj různých forem rychlosti, vytrvalosti, pohyblivosti, koordinace pohybu,
- hygiena a bezpečnost.

Činnosti, které ovlivňují úroveň pohybových dovedností:

- hry zaměřené na pohyb,
- základy gymnastiky, atletiky, sportovních her,
- rytmické a kondiční formy cvičení pro děti,
- průpravné úpoly,
- turistika, pobyt v přírodě,
- lyžování, bruslení,
- plavání a další pohybové činnosti.

Činnosti, které podporují pohybové učení:

- komunikace a organizace v Tv,
- zásady chování a jednání,
- osvojení zjednodušených pravidel pohybových činností,
- posuzování a měření pohybových dovedností,
- zdroje informací o pohybových činnostech (MŠMT, 2012).

2.5.2 Vzdělávací program Obecná škola

Vzdělávací program Obecná škola vyžaduje přebudování tělesné výchovy, protože ve společnosti není tělesná zdatnost důležitou životní hodnotou. Stále více se v moderní době vytrácí přirozený pohyb. To má větší dopad na děti a jejich zdraví. Tento problém není pouze v České republice, ale nachází se ve všech civilizovaných zemích. Obecná škola chce rozšířit a zkvalitnit výuku tělesné výchovy. Jsou doporučeny dvě hodiny tělesné výchovy, které naváží na pohybově rekreační program. Ten se prolíná celým denním režimem žáků. Umožňuje každodenní rekreaci o přestávkách mezi vyučováním. Podstatou jsou jednoduché pohybové činnosti, které dostatečně motivují děti. Děti by měly být spokojeny. Měly by mít radost z pohybu, potřebu pohybu, navozené hygienické návyky. Obecná škola nabízí zapojení do nepovinného předmětu taneční výchova. Ta je zaměřena na všestranný a tělesný pohybový rozvoj pro všechny žáky.

Cílem Vzdělávacího programu Obecná škola je rozvíjet tělesnou a duševní harmonii. Navyknout na správné držení těla, vést pohyb k psychomotorickým zvláštnostem každého dítěte. Pěstovat schopnost koncentrace. Rozvíjet emoční a intelektuální služku dítěte pomocí hudebního doprovodu. Tím také rozvíjet jeho představivost, vnímání, prostorové cítění, tvůrčí činnost. Tělesnou i duševní kondici dětí zvyšovat taneční a pohybovou přípravou.

Základní východiska nového pojetí Tv na obecné škole

- Systémové zhodnocení, analýza současného stavu (materiální a personální podmínky, obsah a dosažené výsledky všech forem na 1. stupni ZŠ).
- Prosazení funkcí Tv do života dětí ve škole (funkce adaptační, vzdělávací, socializační, kompenzační, kreativní apod.)
- Vedle rodiny má škola rozhodující význam rozvíjet a zajišťovat zájem dětí o pohybovou aktivitu.
- Integrace Tv do denního a týdenního režimu dětí.
- Zdůraznit prožitkovou funkci, zavedení nepovinného předmětu (tanec).
- Vynechat klasifikaci Tv a hodnotit žáky slovním hodnocením, které lépe vystihne žákovo úsilí, pokrok.
- Zavedení unifikovaného motorického testu (UNIFITEST).
- Nepovinné formy Tv by měli vyučovat zkušení učitelé. Hlavní motivace je prožitek a radost z pohybu. Součástí TV by měl být pohybově rekreační program (30 minut o přestávkách).
- Využívání jednoduchých a bezpečných pohybových činností s velkým motivačním nábojem pro přirozený pohyb dětí.
- Pro malé děti jsou nutné jednoduché činnosti. V pohybově rekreačním programu by to mělo být pro děti spontánní hrou, nenucení, radost, neopakovatelnost atd.
- V zájmové Tv si žáci osvojí a zdokonalí základní pohybové dovednosti. Díky všestranné tělesné přípravě budou žáci rozvíjet obratnost, rychlost, pohyblivost, vytrvalost a sílu. Z pohybu budou mít radost a prožitek, čímž i dosáhnou větší výkon.

- Nové pojetí tance. Žáci si osvojí základní principy pohybu s hudebním doprovodem.
- Zdravotně oslabení žáci by se měli zúčastnit zdravotní tělesné výchovy. Novým řešením je zapojit tyto děti do vyučování tance. Propojením obsahu tance s učivem zdravotní tělesné výchovy může dojít ke zmírnění zdravotního oslabení žáků.
- Rodiče odpovídají za své dítě, za jeho úroveň a rozsah jeho vzdělání, za jeho tělesný a pohybový rozvoj. Škola musí chápat a podporovat systém integrace pohybové aktivity v životě dětí.
- Materiální podmínky některých škol by neměli zasahovat do tělesného a pohybového rozvoje žáka. Nemělo by ovlivnit klima školy. Proto obecná škola přichází s modernizačním záměrem.
- Pripustit si, že ne všichni žáci jdou dostatečně tělesně zdatní. Navodit klima, aby dětský kolektiv respektoval pohybově méně zdatné, zdravotně oslabené či tělesně postižené jedince. Všichni mají právo na plnohodnotnou účast (Obecná škola, 1996, s. 245, 246).

2.5.3 Vzdělávací program Národní škola

Cílem národní školy je být školou pro děti zaměřené na úspěch, vzdělávací dráhu dítěte, která položí základy pro život a naučí ho být svobodným člověkem. Jen svobodný učitel může naučit svobodného žáka. Tento program nemá závaznou metodu ani učebnice a umožňuje výuku v blocích podle zájmu dětí a možností škol. Metody a formy, které učitel použije, by měly u dětí vyvolat touhu po poznávání, zvědavost, stimulace kladných rysů povahy. V tomto programu je závazný celkový týdenní počet hodin a kmenové učivo, které je v základní části učebního plánu ve všech předmětech a ročnících. Název Národní škola vyjadřuje stejnou myšlenku, jako při zrodu Národního divadla: „Národ sobě!“. Zásady, z kterých při tvorbě programu autoři vycházeli, jsou zásady stručnosti, jednoznačnosti, přehlednosti. Postoje, dovednosti, vědomosti a rozvoj schopností žáků jsou hlavním smyslem práce učitele. Škola a učitelé se podílí na formování osobnosti žáka.

Národní škola považuje pozitivní motivaci za princip hodnocení a klasifikace. Učitel v národní škole by měl používat jinou formu hodnocení než klasifikaci. Hodnocení by mělo vypovídat o žákově osobnosti. Učitel by měl u žáka hledat to, co ví. Proto je dobré používat slovní hodnocení v předmětech výchovného zaměření. Ve vzdělávacím obsahu Tělesná výchova je významem pravidelná pohybová výchova pro zdraví, zdravotně orientovanou zdatnost, pohybovou aktivitu v přírodě, nebezpečí fyzického zatížení a přetížení.

Cílem tělesné výchovy v programu Národní škola je kladný vztah žáků ke zdravotně orientované zdatnosti a celoživotní aktivitě. Součástí tělesné výchovy v rámci mezipředmětových vztahů jsou výchova ke zdraví a ekologická výchova. Tělesná výchova je orientovaná k výchově správného denního režimu s pohybovou aktivitou, která se zaměřuje na dosahování přiměřené úrovně zdravotně orientované zdatnosti a pomocí zdravé výživy dosahuje regenerace a relaxace. Tělesná výchova je na 1. stupni součástí celodenního programu třídy. Nikdy není vázána na určitou vyučovací hodinu. Učitel si sám na základě vlastního rámcového plánu stanovuje náplň jednotlivých vyučovacích hodin. Musí brát ohled na podmínky školy, na fyzický a psychický stav žáků.

Organizace výuky Tv na 1. stupni základní školy

- Zaměřuje se na radost z pohybu a zdravou soutěživost, rozvoj pohybových schopností, koordinací pohybu, cit pro spravedlnost, kolegiální, kolektivnost.
- Vede k vnímání krásy pohybu, rytmu, tempa, ladnosti, odhadu své síly a účelné relaxace.
- Učí žáky orientovat se v prostoru, v čase, učí základům orientace v přírodě podle mapy, buzoly, určování světových stran, reagovat na povely a pokyny učitele, rozumět základnímu názvosloví, dodržovat bezpečnost a hygienu, zpracovávat přihrávku, vést míč rukou (driblíng) i nohou.
- Osvojuje techniky rychlého a vytrvalostního běhu, skoku, odrazu (jednonož i snožmo), hodu (jednoruč i obouruč).
- Pěstuje v dětech vůli, cílevědomost, samostatné rozhodování, zdravou rivalitu, snahu vyniknout, smířit se s porážkou, uznávat soupeřovy kvality.

- Navozuje návyky správného držení těla.
- Dovede sladit pohyb s hudebním nebo rytmičným doprovodem, uplavat 100 m libovolným plavečkým způsobem.

Vzdělávací obsah na 1. stupni základní školy

- Základní pořadová cvičení, organizace žáků.
- Průpravná, kondiční, koordinační, kompenzační a relaxační cvičení s využitím náčiní i nářadí.
- Rychlý běh, hody, skoky, vytrvalostní běh terénem i s využitím překážek.
- Akrobatická cvičení, přeskoky, jednoduchá cvičení na hrazdě i na kladině, vyjádření hudby pohybem, základy tance.
- Pohybové hry, základy vybraných sportovních her, základní dovednosti s míčem.
- Plavečký kurz.
- Pohybové činnosti v přírodě (Vuppraha, 2010).

2.5.4 Vzdelávací program Základní škola

Cíli vzdělávacího programu jsou cíle poznávací (dovednosti a kompetence žáků) a cíle hodnotové (postoje a motivy jednání žáků). Program Základní škola vychází ze získání kvalitních základů moderního všeobecného vzdělávání. Perspektivou vzdělávacího programu je osobnost mladého člověka, který je schopen samostatně myslet, samostatně rozhodovat, umět se projevit jako demokratický občan, jednat s obecně uznávanými životními a mravními hodnotami. Prostředkem obsahu základního vzdělávání se rozvíjí osobnost žáka, který se orientuje v naší kultuře, ale i v kultuře jiných civilizací. Pochopí společenské a technické proměny současnosti. Program dává důraz na pevné osvojení poznatků v těsném spojení s funkčními dovednostmi, které mají schopnost aplikace při řešení úkolů, učebních i běžných životních situací. Program považuje za důležité rozvíjet sociální a komunikační kompetence. Důraz je na naslouchání, porozumění, spolupráci, vzájemnou pomoc apod. Kompetence se zpracovávají do osnov jednotlivých předmětů a přístupu hodnocení žáků.

Dalším důležitým bodem je žáky naučit správně posuzovat jevy a situace, odpovědně se rozhodnout a jednat. Dále klade důraz na činnostní pojetí vyučování. Žáci dostávají příležitosti aktivně se podílet na vlastním vzdělávání, samostatně se projevovat, získávat nové vědomosti vlastní činností, řešit úkoly navozené i přirozené situace ze života. Pojetí vzdělávacího programu je, že si škola do budoucna dotvoří podobu podle svých představ, podmínek, názorů a přání rodičů, možností, potřeb a zájmů žáků.

Hodnocení žáků

Významným rysem je posilování kladného vztahu žáků (vlastní vzdělávání, oceňování pozitivních projevů, respektování přirozených rozdílů ve způsobu učení, podněcování a podporování individuálních možností). Hodnocení by mělo být konkrétní k danému žákovi. Mělo by být nejednostrunné, zaměřeno na projev žáků v oblasti poznávací, činnostní a hodnotové. Vzdělávací program počítá s různorodou formou hodnocení žáků.

Učitel by měl při hodnocení sledovat:

- v jaké míře a kvalitě si žák osvojuje poznatky, dovednosti a zručnosti,
- jak dovede žák používat získané vědomosti a dovednosti,
- jak žák ovládá základní komunikační prostředky,
- jak se u žáka projevují rysy samostatného myšlení,
- jak ovládá důležité učební postupy a způsoby samostatné práce,
- jak žák chápe, jak se projevuje a jaké má vlastnosti,
- s jakým porozuměním přijímá mravní a občanské hodnoty, s kterými se setkává v průběhu svého vzdělávání a jak jsou významné pro jeho rozhodování a jednání v dalším životě.

Žáci si v předmětu tělesná výchova osvojí pohybové dovednosti. Budou umět ovládat a využívat různé sportovní činnosti, návody k rozvoji tělesné zdatnosti, naučí se přihlížet ke zdravému životnímu stylu života. Právě tělesná výchova je z jedné

nejdůležitějších forem pohybového učení a pohybové kultivace žáků. Je hlavním zdrojem poznatků a námětů (zdravotní, rekreační, sportovní využití pohybu ve škole i mimo ni).

Cíl tělesné výchovy:

- uplatňování osvojených pohybových dovedností v různém prostředí, s různými účinky,
- různé sociální role (spolupráce, objektivnost, tvořivost, organizační schopnosti, překonávání zábran, rychlé rozhodování, odpovědnost za své zdraví i spolužáků),
- propojování pohybových činností s dalšími oblastmi vzdělávání (hudební výchova, estetika, přírodověda, doprava, hygiena, první pomoc, etika, právo atd.),
- poznání vlastních pohybových možností, předností, pohybových a zdravotních omezení a rozumět jim, respektovat je nejen u sebe, ale i u ostatních.

Učivo tělesné výchovy je v programu rozděleno do samostatných na sebe navazujících částí.

- 1. a 2. ročník – vstup do školy, adaptace na pracovní režim a zátěž, utváření základních pohybových dovedností, zdravotně pohybové, hygienické a organizační návyky, důraz na prožitek a zdravotní účinek pohybových činností.
- 3. – 5. ročník – rozvoj nových pohybových dovedností pro uplatnění obratnostních a rychlostních předpokladů, zvýšeného nebezpečí svalových oslabení, nárůstu zájmů pohybové aktivity, postupného návyku na efektivní didaktické metody (didaktické řídicí styly, podíl zdravotně zaměřených činností).

Osnovy předmětu Tv jsou členěny do tematických celků. Obsah předmětu je vyučován v tematických blocích. Učivo není děleno do jednotlivých ročníků. Předpokládá se, že je uceleným souborem námětů a výstupů. Pouze základní učivo je rozlišováno. S ním pracuje učitel, který má tím možnost nabídnout všem žákům vzdělávací standard a konkrétní vzdělávací cíl. Naopak učivo rozvíjející (nezávazné)

učitel nabízí v případě větší časové dotace předmětu, vyšší pohybové úrovně žáků, lepších podmínek školy. To může nabídnout celé třídě, skupinám, jednotlivcům. Je v pravomoci učitele, které učivo si vybere. Výuka tělesné výchovy do 5. třídy probíhá převážně redukovane (dívky a chlapci jsou pohromadě).

V programu Základní škola by měl žák ovládat:

- hygienu a bezpečnost z Tv a sportu, komunikaci, organizaci,
- průpravná, koordinační, kompenzační, kondiční, relaxační, vyrovnávací, tvořivá a jiná cvičení,
- gymnastiku, rytmické a kondiční gymnastické činnosti s hudbou a tancem,
- atletiku, úpoly,
- pohybové hry a netradiční pohybové činnosti, sportovní hry,
- plavání, bruslení, lyžování,
- turistiku a pobyt v přírodě (Vuppraha, 2010).

2 CÍLE, HYPOTÉZY

2.1 Hlavní cíl

Hlavním cílem diplomové práce je zjištění, jakou formou a za jaké výsledky jsou žáci hodnoceni v tělesné výchově na 1. stupni základních škol libereckého regionu.

2.2 Dílčí úkoly

1. Syntéza dostupných poznatků.
2. Výzkumné šetření mezi vyučujícími na 1. stupni základní školy.
3. Vyhodnocení získaných údajů.

2.3 Hypotézy

H1: předpokládá se, že více než 60% dotazovaných učitelů bude hodnotit tělesnou výchovu formou známky.

H2: předpokládá se, že měření výkonnosti a motorického testování budou dva nejčastější body, podle kterých učitelé žáka ve škole hodnotí.

H3: předpokládá se, že více než polovina dotazovaných učitelů pracuje s motorickými testy a hodnotí podle nich žáky.

3 METODIKA VÝZKUMU

3.1 Výzkumná metoda

Pro získání informací ohledně hodnocení tělesné výchovy na 1. stupni základní školy byla zvolena výzkumná metoda formou dotazníku, která se řadí mezi nejpoužívanější metody výzkumu. Dotazování byli pouze učitelé základních škol, kteří vyučují předmět tělesná výchova na 1. stupni.

3.2 Výzkumný vzorek

Vzorkem mého výzkumu bylo 12 základních škol z libereckého regionu. Dotazník byl anonymní, proto se uvede pouze oblast, kde se dané školy nachází. Šest základních škol bylo dotázáno přímo z města Liberce. Dalších šest škol, se nachází v semilském okrese. Dotazníky byly dány záměrně do sedmi městských základních škol a třech vesnických škol. Přehled vrácených a vyplněných dotazníků ze škol uvádí tabulka 1 a 2.

Bylo rozdáno celkem 120 dotazníků do základních škol. Dotazníky byly dány do základních škol od 1. října do 30. listopadu roku 2012, kde měli učitelé týden na jejich vyplnění. Vrácených a vyplněných dotazníků bylo 97. Úspěšnost návratnosti je tedy 80%. Z 97 vyplněných a vrácených dotazníků byly vyvozeny konečné závěry a výsledky.

Tabulka 1. Přehled rozdaných a vrácených dotazníků z města Liberce

	<i>Celkem rozdaných dotazníků</i>	<i>Celkem vrácených dotazníků</i>
<i>Škola – město Liberec</i>	70	56
<i>ZŠ 1</i>	12	10
<i>ZŠ 2</i>	13	9
<i>ZŠ 3</i>	11	9
<i>ZŠ 4</i>	10	9
<i>ZŠ 5</i>	12	10
<i>ZŠ 6</i>	12	9

Tabulka 1 ukazuje, že ve městě Liberci bylo rozdáno celkem 70 dotazníků, z nichž 56 bylo řádně vyplněno a vráceno.

Tabulka 2. Přehled rozdaných a vrácených dotazníků ze semilského okresu

	<i>Celkem rozdaných dotazníků</i>	<i>Celkem vrácených dotazníků</i>
<i>Škola – okres Semily</i>	50	41
<i>ZŠ 1</i>	12	10
<i>ZŠ 2</i>	9	7
<i>ZŠ 3</i>	6	5
<i>ZŠ 4</i>	6	4
<i>ZŠ 5</i>	12	10
<i>ZŠ 6</i>	5	5

Tabulka 2 ukazuje, že v semilském okrese bylo rozdáno celkem 50 dotazníků, z toho 41 bylo řádně vyplněno a vráceno.

3.3 Charakteristika dotazníku

Tento dotazník byl sestaven za účelem zjištění, jak a za jaké výsledky učitelé v současnosti hodnotí žáky v předmětu tělesná výchova. Dotazník obsahoval 15 otázek, které se týkaly hodnocení a výuky tělesné výchovy na 1. stupni základních škol. Byly použity uzavřené i polozavřené otázky. Pro dotazníkové šetření byl zvolen nestandardizovaný typ dotazníku.

V dotazníku byly použity uzavřené a polozavřené otázky.

- Uzavřených otázek: 13.
- Polozavřených otázek: 2.

Zjištěné výsledky výzkumu prostřednictvím dotazníků byly zpracovány do grafů a textu pomocí programu Microsoft Word a Microsoft Excel.

4 VÝSLEDKY A DISKUZE

4.1 Výsledky reprezentativních souborů v hodnocení tělesné výchovy

Otázka č. 1 (viz příloha 1)

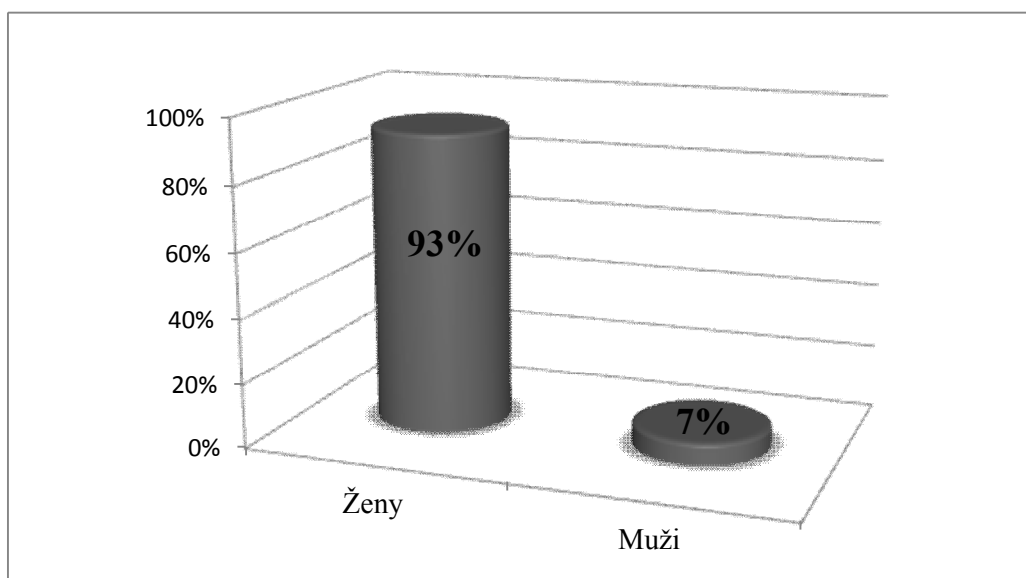
➤ Pohlaví

Tato otázka objasnila, kolik žen a mužů se na dotazovaných školách nachází, a kolik z nich vyučuje předmět tělesná výchova (tabulka 3).

Tabulka 3. Počet žen a mužů na základních školách

Pohlaví učitelů	
Celkový počet učitelů	97
Ženy	90
Muži	7

Z dotazníkového šetření bylo zjištěno, že z 97 dotazovaných respondentů se zapojilo 90 žen a 7 mužů. Procentuální vyjádření na obrázku 1.

Obrázek 1. Pohlaví učitelů na základních školách

V procentuálním vyjádření, jak je vidět z obrázku 1, se jedná o 97% žen a 3% mužů.

Na základních školách je celková převaha učitelů ženského pohlaví. Muži se častěji objevují až na stupni druhém, kde jich také není příliš. Na 1. stupni se učitel vyskytuje zřídka. Přitom v historii školství vykonávali učitelskou profesi pouze muži. Ženy nemohli učit vůbec, pouze mohli vykonávat práci vychovatelky. Až ve 20. století se mohly ženy stát učitelkami. Muž jako učitel míval zpravidla větší autoritu než žena.

Otázka č. 2 (viz příloha 1)

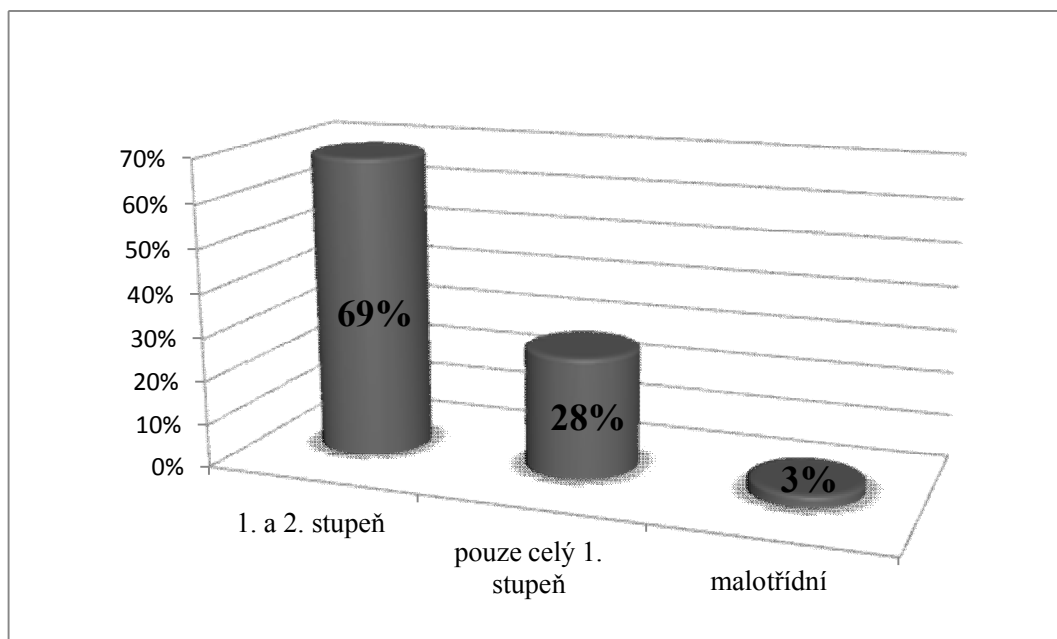
➤ **Učím na ZŠ, kde je:**

Počet učitelů na různě velkých základních školách.

Tabulka 4. Počet učitelů na základních školách

Rozdělení ZŠ	
Celkový počet učitelů	97
1. a 2. stupeň	67
Pouze 1. stupeň	27
Malotřídní	3

Z výzkumu vyplynulo, že 67 učitelů se nachází na školách, kde je 1. a 2. stupeň. Na škole, která má pouze 1. stupeň základní školy, vyučuje 27 učitelů a na malotřídní škole 3 učitelé.

Obrázek 2. Rozdělení učitelů na základních školách

V procentuálním vyjádření (obrázek 2) je na školách 1. a 2. stupněm 69% učitelů. Na školách pouze s 1. stupněm má 28% učitelů a 3% učitelů jsou zastoupena na škole malotřídní. Z grafického vyjádření na obrázku 2 vyplývá, že převažují učitelé ze základních škol, kde je 1. i 2. stupeň.

Šest základních škol z města Liberce a dvě školy v semilském okrese vyplňují v obrázku 2 nejvyšší sloupec s počtem 67 učitelů. Prostřední a nejmenší sloupeček v obrázku vyplňují učitelé ze zbylých čtyř základních škol ze semilského okresu.

Otázka č. 3 (viz příloha 1)

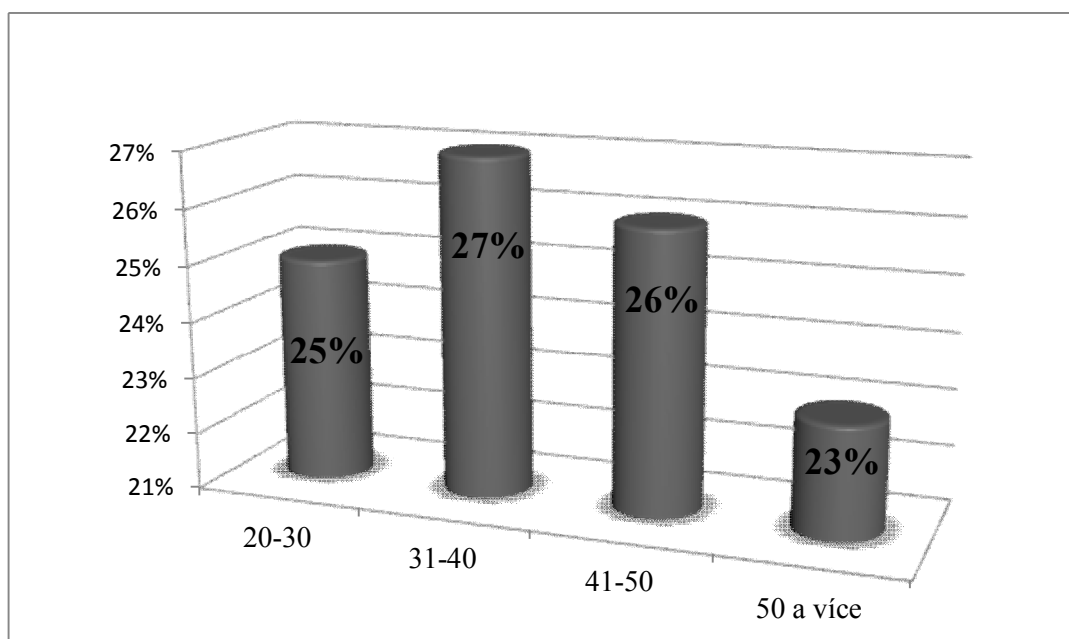
➤ Věk

Věkové rozložení dotazovaných učitelů na základních školách je souhrnně uvedeno v tabulce 5.

Tabulka 5. Zastoupení učitelů ve věkové kategorii

Věková kategorie	
Celkový počet učitelů	97
20 - 30	24
31 - 40	26
41 - 50	25
50 a více	22

Nejvíce zastoupená věková kategorie je od 31 do 40 let, kde 26 učitelů vyučuje na 1. stupni ZŠ. Hned za touto skupinou následuje věková kategorie od 41 do 50 let, kde na 1. stupni ZŠ vyučuje 25 učitelů. Do věkové kategorie od 20 do 30 let patří 24 vyučujících. Poslední věkovou kategorií jsou učitelé ve věku od 50 a více let. V této skupině vyučuje na 1. stupni ZŠ 22 učitelů. Procentuální zastoupení učitelů ve věkové kategorii interpretuje obrázek 3.

Obrázek 3. Rozdělení učitelů podle věku

Největší zastoupení má věková kategorie od 31 do 40 let, kde vyučuje 27% učitelů, 26% učitelů vyplňuje věkovou kategorii ve věku od 41 do 50. Kategorie učitelů ve věku od 20 do 30, představuje 25%. Nejméně zastoupenou věkovou kategorií je kategorie 50 a více let, představuje pouze 23%. Z grafického vyjádření vyplynulo, že učitelé ve věku od 31 do 40 let mají největší zastoupení v dotazovaných 12 školách.

Zaměstnanost pedagogů v těchto věkových kategoriích je v podstatě vyrovnaná. Pouze 4% učitelé tvoří rozdíl mezi nejvyšší a nejnižší věkovou kategorií.

Otázka č. 4 (viz příloha 1)

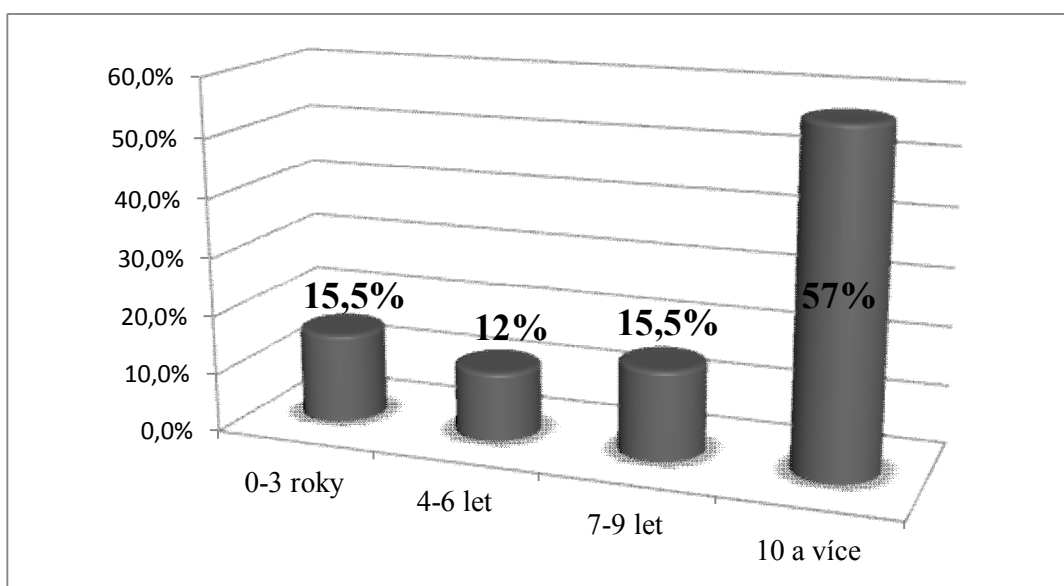
➤ **Délka mé pedagogické praxe je:**

Na každé základní škole se pohybuje různá délka pedagogické praxe učitelů. Otázka zjišťuje, jaká délka praxe na školách převažuje. Výsledné hodnoty jsou interpretovány v tabulce 6.

Tabulka 6. Délka pedagogické praxe učitelů

Pedagogická praxe	
Celkový počet učitelů	97
0 – 3 roky	15
4 - 6 let	12
7 – 9 let	15
10 a více let	55

Výzkum ukázal, že 12 učitelů má pedagogickou praxi 4 – 6 let. Délku praxe 0 – 3 roky má 15 učitelů a dalších 15 učitelů má praxi 7 – 9 let. Největší zastoupení délky pedagogické praxe má 55 učitelů s délkou 10 a více let.

Obrázek 4. Rozdělení učitelů podle délky pedagogické praxe vyjádřeno v %

Z grafického vyjádření obrázku 4 vyplývá, že 57% učitelů na základních školách má pedagogickou praxi 10 a více let. Nejméně zastoupenou kategorií podle délky praxe stojí od 4 do 6 let, což činí 12%. Na stejné pozici v délce pedagogické praxe je kategorie od 0 do 3 let a od 7 do 9 let, každá představuje 15,5%.

Otázka č. 5 (viz příloha 1)

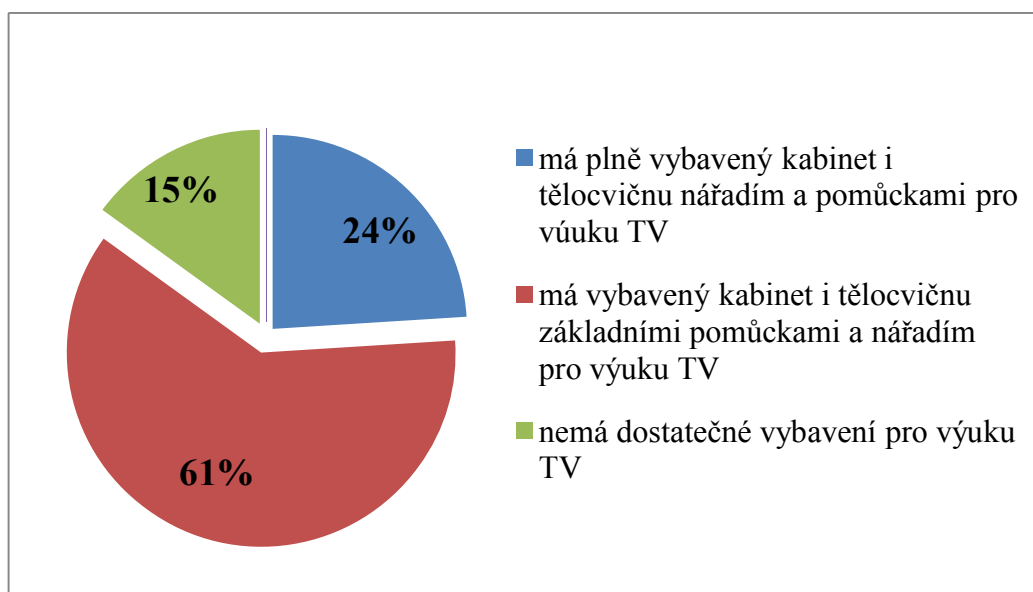
➤ **Škola, kde učím:**

Dostatečné vybavení kabinetů a tělocvičen je pro učitele základ pro výuku tělesné výchovy. Bez řádného nářadí a náčiní se dá těžko realizovat výuka žáků. Jak jsou na tom s vybaveností dotazovaní učitelé? Tabulka 7 uvádí, kolik učitelů má nebo nemá dostatečně vybavený kabinet i tělocvičnu pro výuku tělesné výchovy.

Tabulka 7. Vybavení kabinetů a tělocvičen

Vybavení ve škole	
Celkový počet učitelů	97
Plně vybavený kabinet i tělocvična nářadím, pomůckami pro výuku Tv.	23
Vybavený kabinet i tělocvična základními pomůckami a nářadím pro výuku Tv.	59
Nedostatečné vybavení pro výuku Tv.	15

Vybavený kabinet a tělocvičnu základními pomůckami a nářadím pro výuku Tv má 59 učitelů na svých školách. Plně vybavený kabinet i tělocvičnu nářadím a pomůckami pro výuku Tv má 23 učitelů a 15 učitelů nemá dostatečné vybavení pro výuku Tv. Procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí je vyjádřeno na obrázku 5.

Obrázek 5. Vybavení kabinetu pro výuku tělesné výchovy

Grafické vyjádření ukazuje, že 61%, tedy více jak polovina učitelů má k dispozici základní vybavení kabinetů i tělocvičen pomůckami a nářadím. Plně vybavený kabinet i tělocvičny má 24% učitelů na základních školách a 15% učitelů nemá ke své práci na školách dostatečné vybavení tělocvičen a kabinetů.

Otázka č. 6 (viz příloha 1)

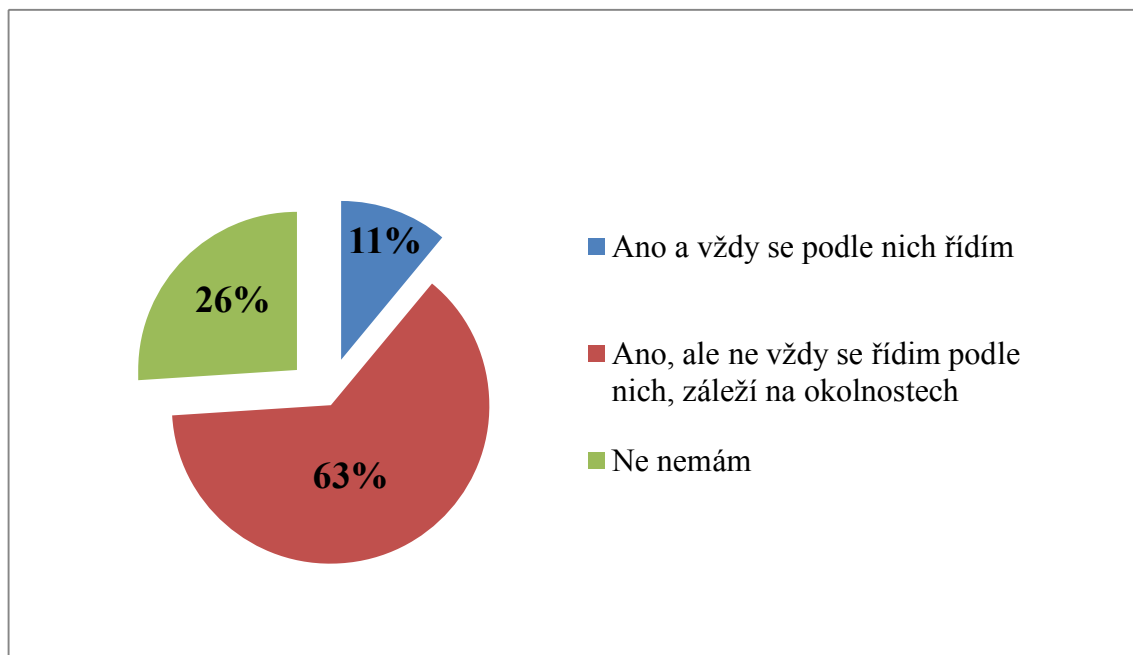
➤ **Máte v předmětu tělesná výchova stanovená přesná pravidla hodnocení?**

V této otázce se už dostáváme k podstatné části diplomové práce, a to k hodnocení výuky. Stanovení pravidel je shrnuto v tabulce 8.

Tabulka 8. Stanovená pravidla v hodnocení Tv

Pravidla hodnocení	
Celkový počet učitelů	97
Ano, vždy se řídím podle nich.	11
Ano, ale záleží na okolnostech.	61
Ne, nemám	25

Z tabulky 8 je zřejmé, že 61 učitelů má stanovená pravidla v hodnocení tělesné výchovy, ale záleží na okolnostech, které se vyskytnou ve výuce Tv. Podle přesných pravidel ve výuce se řídí 11 učitelů a 25 učitelů nemá žádná pravidla, podle kterých se řídí v hodinách Tv. Procentuální zastoupení stanovení pravidel ve výuce Tv je vyjádřen v obrázku 6.

Obrázek 6. Pravidla ve výuce Tv

Obrázek 6 vyjadřuje, že 11% se neřídí podle žádných pravidel. Podle přesných pravidel, která jsou vždy v hodinách Tv použita, se řídí 26% a 63% se řídí podle stanovených pravidel, ale záleží na okolnostech ve výuce.

Otázka č. 7 (viz příloha 1)

➤ **Jaké hodnocení ve vaší výuce převažuje? (i více odpovědí)**

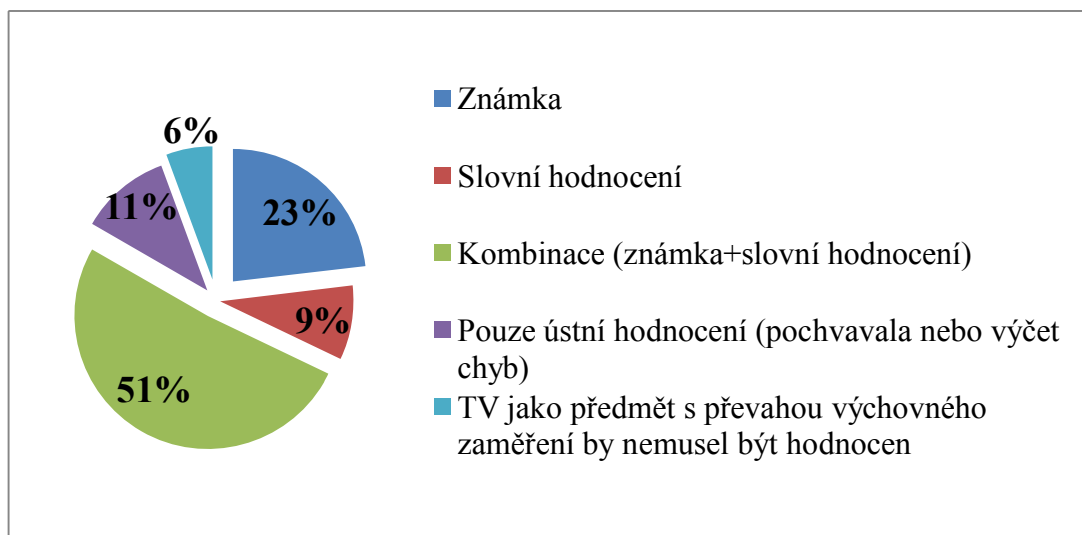
Každý učitel má jiný pohled na hodnocení tělesné výchovy. Někdo v tomto předmětu hodnotí často, třeba i každou hodinu. Jiný učitel hodnotí žáka až na konci pololetí. Každý učitel používá i jinou formu hodnocení. Slovní hodnocení, známka, jejich kombinace, ústní hodnocení a někdo je přesvědčený, že výchovně zaměřený předmět by neměl být vůbec hodnocen. Šlo o to, jakou formou kdo hodnotí. Ze stanovené 1. hypotézy se předpokládá, že převaha učitelů bude hodnotit formou známky.

V této otázce, měli učitelé možnost zaškrtnout více odpovědí než pouze jednu. Z tabulky 9 jasně vyplývá, kolik učitelů volilo dané možnosti.

Tabulka 9. Převažující hodnocení ve výuce Tv

Hodnocení ve výuce	
Celkový počet učitelů	97
Známka	25
Slovní hodnocení	10
Kombinace	57
Pouze ústní hodnocení	12
Předmět Tv s převahou výchovného zaměření by nemusel být hodnocen	7

Formu známky volilo 25 učitelů, slovní hodnocení 10 učitelů, kombinaci známky a slovního hodnocení 57, pouze ústní hodnocení 12 učitelů a 7 učitelů volilo možnost, že by Tv, jako předmět s výchovným zaměřením nemusel být hodnocen. Převažující hodnocení ve výuce v procentuálním zastoupení ukazuje obrázek 7.

Obrázek 7. Převažující hodnocení v Tv

Nejvíce používanou formou je kombinace známky a slovního hodnocení učitelů představující 51%. Pouze známku používá ve své výuce 23%. 11% používá pouze ústní hodnocení, jako je pochvala, výčet chyb aj. Formu slovního hodnocení používá pouze 9% a 6% si myslí, že Tv, jako předmět s převahou výchovného zaměření, by nemusel být hodnocen.

Otázka č. 8 (viz příloha 1)

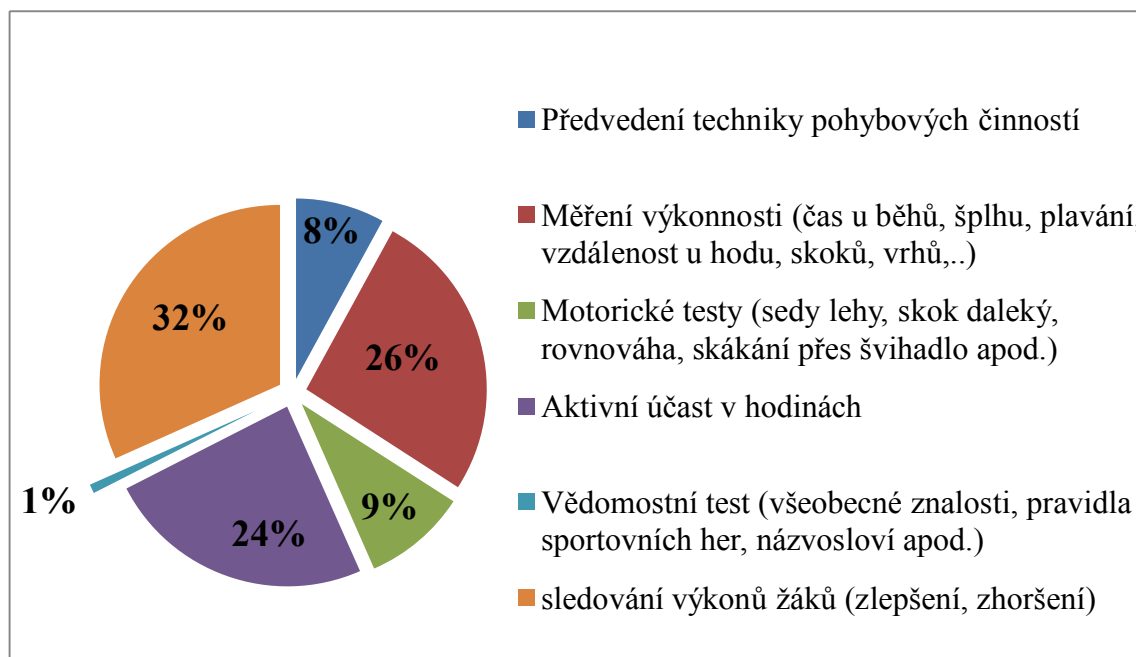
➤ Podle čeho hodnotíte? (i více odpovědí)

Aby bylo možno žáky hodnotit, musí se hodnotit podle něčeho. Proto bylo nabídnuto několik kritérií (tabulka 10).

Tabulka 10. Co učitelé hodnotí v Tv

Co se hodnotí v hodinách Tv?	
Celkový počet učitelů	97
Předvedení techniky pohybových činností	19
Měření výkonnosti	63
Motorické testy	22
Aktivní účast v hodinách	57
Vědomostní test	2
Sledování výkon žáků	75

Nejvíce zvoleným kritériem, bylo sledování výkonů žáků, které zvolilo 75 učitelů. 63 učitelů volilo měření výkonnosti. Aktivní účast v hodinách Tv označilo 57 učitelů. S rozdílem dvou hlasů byla kritéria: motorické testy zvoleny 22 učiteli a předvedení techniky pohybových činností zvoleno 19 učiteli. Nejmenší zastoupení mělo kritérium vědomostních testů, podle kterého hodnotí 2 učitelé. Na obrázku 8 jsou procentuálně shrnuty jednotlivé body.

Obrázek 8. Přehled, podle čeho hodnotí učitelé Tv na 1. stupni

Jak je patrné z obrázku 8, největší zastoupení, a to s 32%, mělo sledování výkonu žáka (zlepšení, zhoršení). Druhým kritériem s 26% bylo měření výkonnosti. Podle aktivní účasti v hodinách hodnotí 24% učitelů.

Motorické testy, byly předpokládány, že budou jednou z nejčastějších odpovědí, bohužel mají 9% úspěšnost, podle čeho učitelé hodnotí. I předvedení techniky není pro učitele v hodnocení podstatné, a proto tuto možnost volilo 8% učitelů. Na posledním místě je vědomostní test, který učitelé, jak je vidět z grafu na 1. stupni nedělají. Pouze 1% učitelů hodnotí vědomostní test.

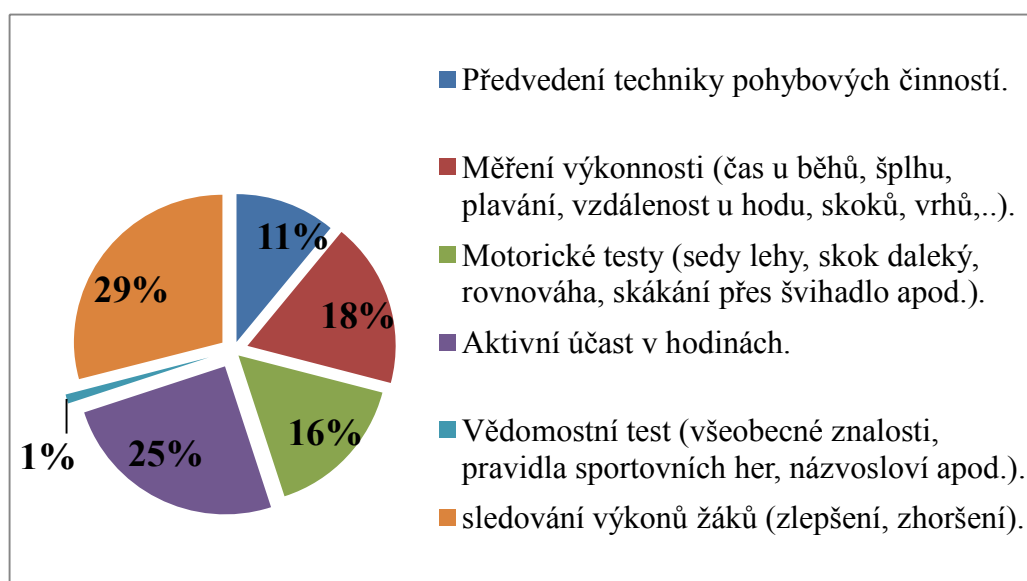
Otázka č. 9 (viz příloha 1)

➤ **Co by mělo být, dle vašeho názoru, nejdůležitější v hodinách TV? (i více odpovědí)**

Možnosti v otázce č. 9 byly dány záměrně stejné jako v předešlé otázce č. 8. Otázka byla položena jinak. Z tabulky 11 a obrázku 9 jasně vyplývá, co učitelé předpokládají, že by se mělo v hodinách Tv hodnotit.

Tabulka 11. Podle čeho by se mělo hodnotit v hodinách Tv

Co by se mělo hodnotit v hodinách Tv?	
Celkový počet učitelů	97
Předvedení techniky pohybových činností	28
Měření výkonnosti	45
Motorické testy	41
Aktivní účast v hodinách	65
Vědomostní test	3
Sledování výkonu žáků	73

Obrázek 9. Nejdůležitější body učitelů v hodinách Tv

Největší část zvolené možnosti má sledování výkonů žáků, kterou dalo 73 učitelů (29%). Aktivní účast v hodinách zvolilo 65 učitelů (25%). Na 3. místě je měření výkonnosti. Tuto možnost dalo 45 učitelů (18%). Motorické testy zaškrtnulo 41 učitelů (16%). Předvedení techniky pohybových schopností zvolilo 28 učitelů (11%). Poslední variantou byl vědomostní test, který měl 1% úspěšnosti.

Při porovnání otázek č. 8 a 9 vznikl u některých možností velký rozdíl. Tabulka 12 interpretuje výsledné hodnoty obou těchto otázek.

Tabulka 12. Srovnání otázky č. 8 a č. 9

Otázky č. 8 a otázky č. 9			
	<i>OTÁZKA Č. 8</i>	<i>OTÁZKA Č. 9</i>	<i>Rozdíl</i>
Předvedení techniky pohybových činností	19	28	9
Měření výkonnosti	63	45	18
Motorické testy	22	41	19
Aktivní účast v hodinách	57	65	8
Vědomostní test	2	3	1
Sledování výkonů žáků	75	73	2

V tabulce 12 je největší rozdíl, a to o 19 hlasů, u možnosti motorických testů, kdy 22 učitelů hodnotí podle této možnosti a 41 učitelů zaškrtnulo, že by se mělo hodnotit podle této možnosti. Další větší rozdíl byl u měření výkonnosti, kdy 63 učitelů podle toho to hodnotí. 45 učitelů uvedlo, že by se podle měření výkonnosti mělo hodnotit. O 9 učitelů více myslí, že by na předvedení techniky mělo být postaveno hodnocení výuky Tv. O 8 učitelů více se přiklání k hodnocení aktivity v hodinách. Nejmenší rozdíl měla kritéria s vědomostním testem a sledování výkonů žáků.

Možnost sledování výkonů byla nejvíce zvolenou odpovědí učitelů, jak na otázku, podle čeho hodnotí (75 učitelů) i co by se podle nich mělo hodnotit (73 učitelů) v hodinách Tv.

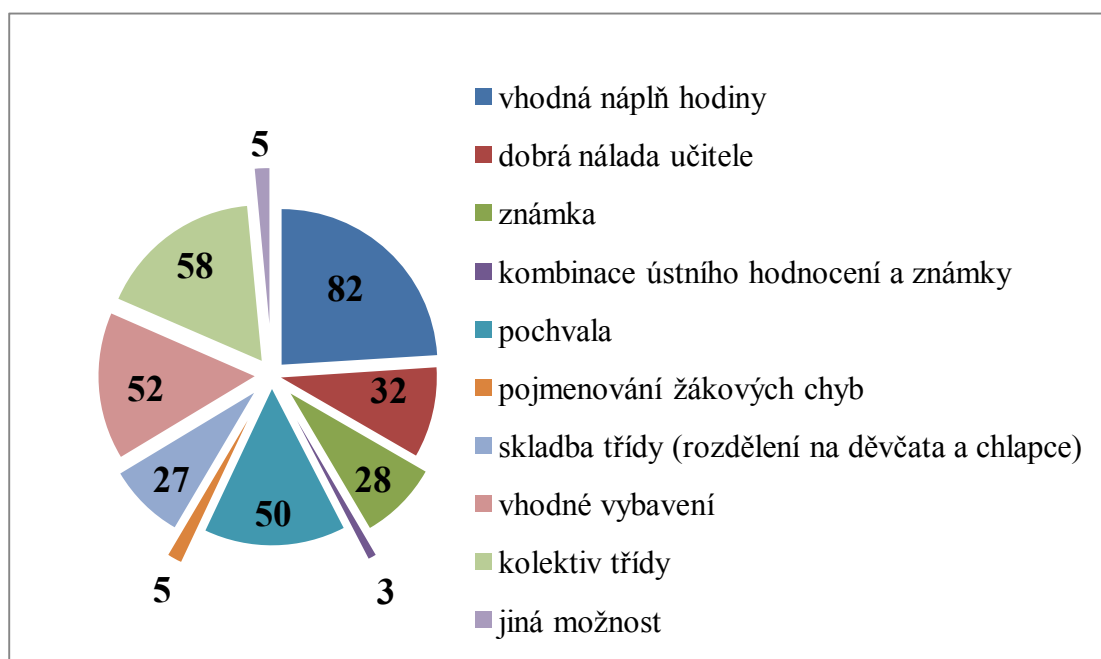
U této otázky se pozastavil jeden pedagog a připsal poznámku k bodu vědomostní test, že *považuje všeobecný rozhled za nejdůležitější, ale ne ve formě testu, ale v hodinách Tv jako zpestření.*

Otázka č. 10 (viz příloha 1)

➤ **Co podle vás ovlivňuje aktivitu žáků v Tv? (i více odpovědí)**

Je mnoho aspektů, co ovlivňují aktivitu žáků ve vyučovacích předmětech ve škole. Důvodem zařazení otázky je získání aspektů ovlivňujících aktivitu žáků ve výuce Tv.

Zařadilo se 9 pevných bodů a 1 volný bod (obrázek 10), u kterého mohli učitelé napsat i jiné příčiny, které ovlivňují aktivitu žáků.

Obrázek 10. Vliv na aktivitu žáků

Vyjádření v obrázku 10 je podle učitelů nejvíce ovlivňující aktivita žáků vhodná náplň hodiny, kterou zvolilo 82 učitelů. Kolektiv třídy dalo 58 učitelů. Vhodné vybavení pro výuku TV označilo 52 učitelů a 50 z nich volilo pochvalu za vliv aktivity ve výuce.

Méně zastoupenými body byla se 32 hlasy dobrá nálada učitele, s 28 hlasy známka a s 27 hlasy skladba třídy. Nejméně obsazenou volbou bylo pojmenování žakových chyb 5 učiteli a kombinace ústního hodnocení se známkou volenou pouze 3 učiteli.

U kolonky **jiná možnost**, mohli učitelé napsat jiná hlediska, která podle nich ovlivňují aktivitu žáků.

Možnosti učitelů:

- nálada dětí,
- vztah dětí ke sportu,
- motivace a zajímavá činnost,
- osobnost učitele,
- vedení třídy třídním učitelem,
- fair play.

Otázka č. 11 (viz příloha 1)

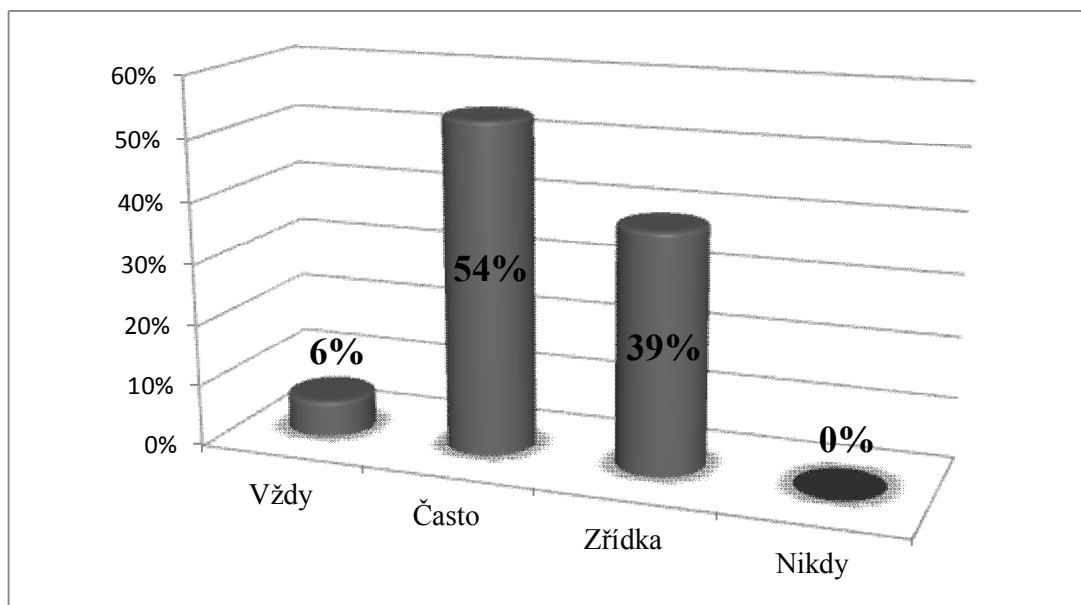
➤ **Dáváte žákům možnost hodnotit své výkony?**

Tato otázka ukazuje, zda učitelé nechávají v hodinách tělesné výchovy hodnotit žáky své výkony. Tabulka 13 ukazuje, kolik učitelů tak činí.

Tabulka 13. Sebehodnocení výkonů žáka

Sebehodnocení žáka	
Celkový počet učitelů	97
Vždy	6
Často	53
Zřídka	38
Nikdy	0

Nechávat hodnotit žáky své výkony nechává 53 učitelů. Zřídka, tuto možnost nechává 38 učitelů. Pouhých 6 pedagogů chce po žácích, aby ohodnotili svůj výkon vždy. Možnost nikdy nezaškrtnul žádný učitel. Sebehodnocení žáků v procentuálním vyjádření ukazuje obrázek 11.

Obrázek 11. Sebehodnocení výkonu žáka

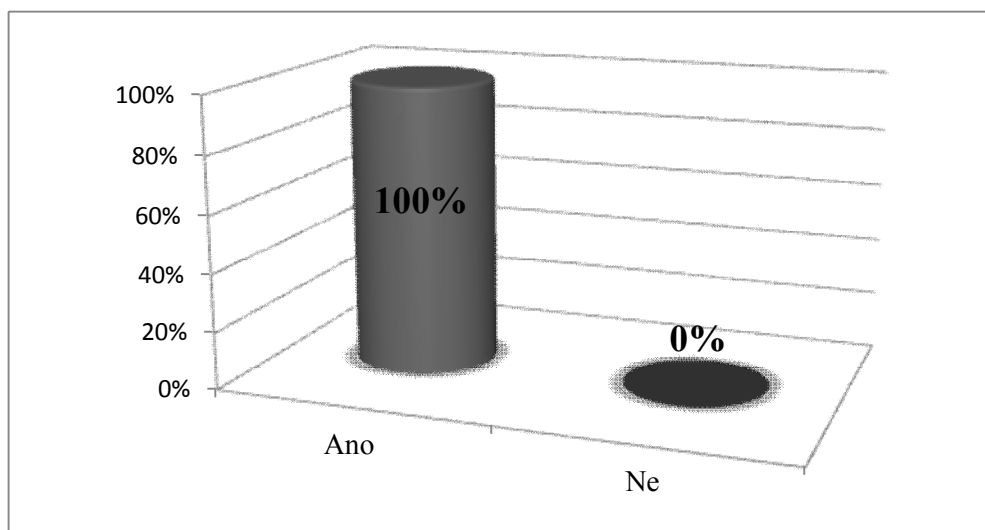
54% učitelů dává často žákům možnost hodnotit své výkony. Zřídka nechává hodnotit žáky za jejich výkon 3% učitelů. 6% učitelů dává žákům vždy možnost hodnotit své výkony a nikdy dalo možnost 0% učitelů.

Nechávat žáky hodnotit své výkony je dobrý začátek k tomu, aby si žák uvědomil svoje schopnosti, svoje chyby a zamyslel se tak nad sebou samým.

Otázka č. 12 (viz příloha 1)

➤ **Hodnotíte na základě výsledků a snahy?**

Snaha žáka je důležitá pro učitele, kdy on vidí, že se žák pokouší zvládnout cvičení. Učitel by neměl hodnotit žáka pouze za jeho snahu. Musí ukázat také dobré či lepší výsledky ve svém výkonu. Čím víc se žák snaží, tím lepší výsledek bude jeho výkon mít. Neměl by však ve svém snažení přeceňovat své schopnosti, neboť by tímto si mohl přivodit úraz.

Obrázek 12. Hodnocení výsledků a snahy

Na tuto otázku odpovědělo všech 97 učitelů, tedy 100% (obrázek 12), že hodnotí žáka na základně jeho výsledků a snahy v tělesné výchově.

Otázka č. 13 (viz příloha 1)

➤ **Pracujete s motorickými testy?**

Testové baterie jsou v dnešních školách často využívány, jak se říká a píše v různých publikacích. Je tomu ale opravdu tak? Tato otázka měla ověřit, zda učitelé opravdu na školách používají testování motoriky žáků. V tabulce 14 je shrnuto, kolik učitelů motorické testy aplikuje v hodinách Tv.

Tabulka 14. práce s motorickými testy

Motorické testy	
Celkový počet učitelů	97
Ne	75
Ano	22

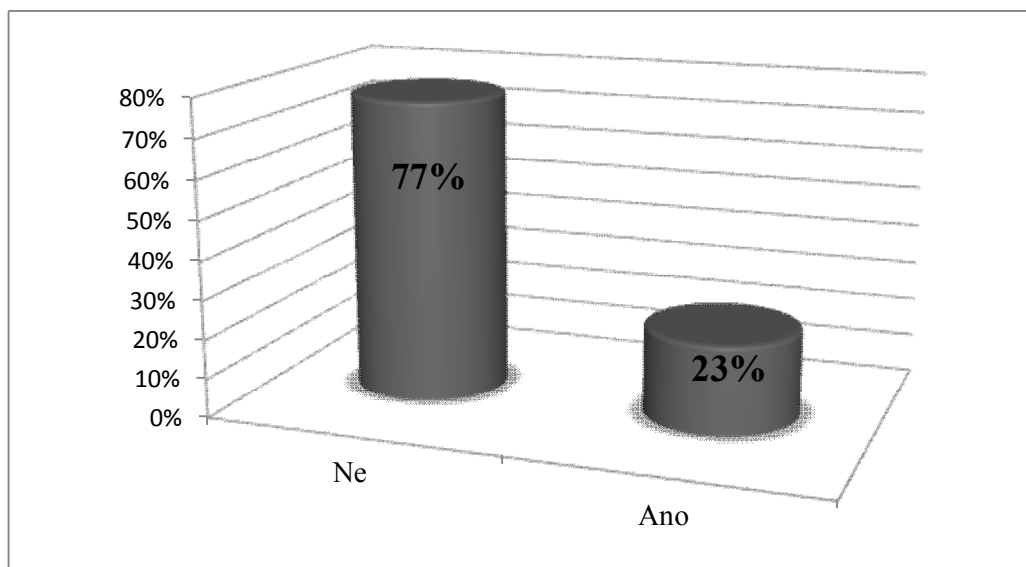
Z výzkumu jasně vyplynulo, že 75 učitelů na dotazovaných školách nepracuje v hodinách tělesné výchovy s motorickými testy. Pouhých 22 učitelů ano. U možnosti ano měl učitel za úkol napsat, co testuje. Buď přímo konkrétní testovou baterii, nebo jen pár cvičení z motorických testů.

U možnosti ano byla doplňující otázka, s jakými testy pracují. Jednotlivé odpovědi učitelů interpretuje tabulka 15.

S jakými motorickými testy učitelé v hodinách Tv pracují?

Tabulka 15. Odpovědi učitelů

Jednotlivé odpovědi učitelů	
<i><u>Celkový počet učitelů, kteří pracují s motorickými testy</u></i>	
	<u>22</u>
Učitel 1	Člunkový běh, rovnováha, skok z místa, běhy na čas, hod míčkem, skok přes švihadlo
Učitel 2	Podle tabulek OVOV, šplh, běhy
Učitel 3	Sedy, lehy, dřepy, skok přes švihadlo
Učitel 4	OVOV
Učitel 5	<u>Unifittest</u>
Učitel 6	Skok přes švihadlo, sedy-lehy, skok daleký
Učitel 7	Rovnováha, skok z místa, skok přes švihadlo
Učitel 8	Podle OVOV
Učitel 9	Tabulkové – běhy, skoky, míření
Učitel 10	Unifittest
Učitel 11	Testy s žebřinami
Učitel 12	Cviky rozvíjející koordinaci pohybů
Učitel 13	Skok z místa, člunkový běh, rovnováha
Učitel 14	Sedy-lehy, hod na cíl, dribling, štafety, posilování
Učitel 15	Všeobecné testy zdatnosti
Učitel 16	Unifittest
Učitel 17	Skok přes švihadlo, skok daleký, hody míčkem
Učitel 18	Unifittest
Učitel 19	Rovnováha, základní gymnastické cviky
Učitel 20	Skok z místa, skok přes švihadlo, hod míčkem, rovnováha
Učitel 21	Žádná odpověď
Učitel 22	Žádná odpověď

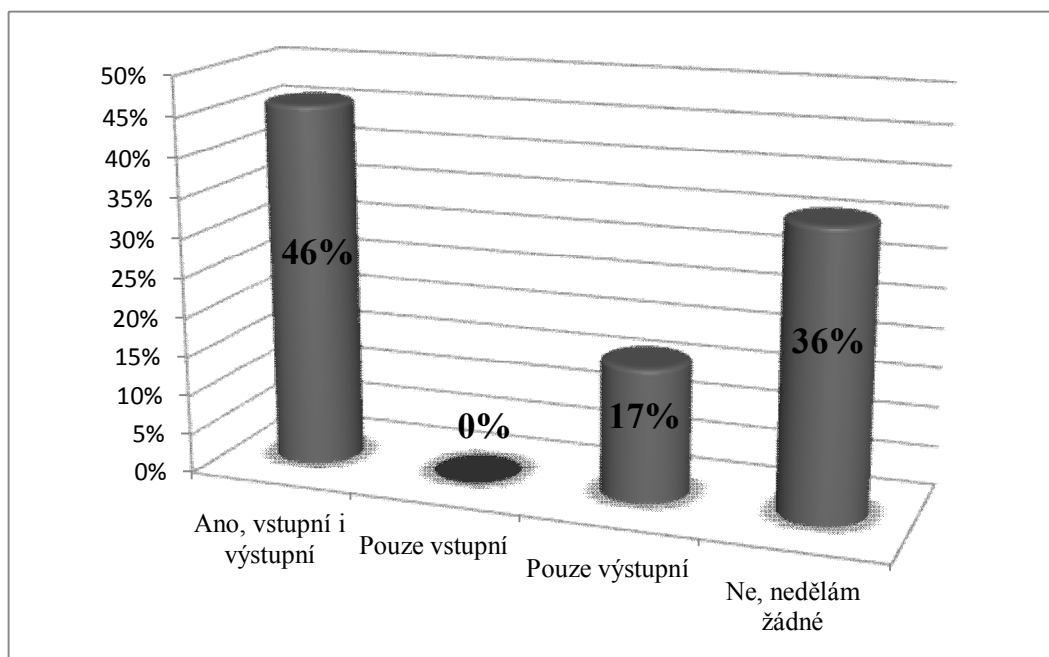
Obrázek 13. Práce s motorickými testy.

Více jak polovina, a to 77%, nepracuje s motorickými testy v hodinách TV. Pouhých 23% využívá a pracuje s motorickými testy ve výuce Tv.

Otázka č. 14 (viz příloha 1)

➤ **Děláte vstupní a výstupní hodnocení?**

Každý učitel hodnotí tělesnou výchovu podle sebe. Někdo hodnotí každou hodinu, někdo jen občas. Na obrázku 14 se ukázalo, kolik procent učitelů dělá vstupní i výstupní hodnocení žáků.

Obrázek 14. Vstupní a výstupní hodnocení

46% dělá vstupní i výstupní hodnocení žáků. Tímto způsobem se nejlépe ukáže, jaké výkony podali žáci na začátku a konci roku. Zda se žáci zlepšili nebo zhoršili. Ukáže se, na co si dát pozor, a čemu se vyvarovat.

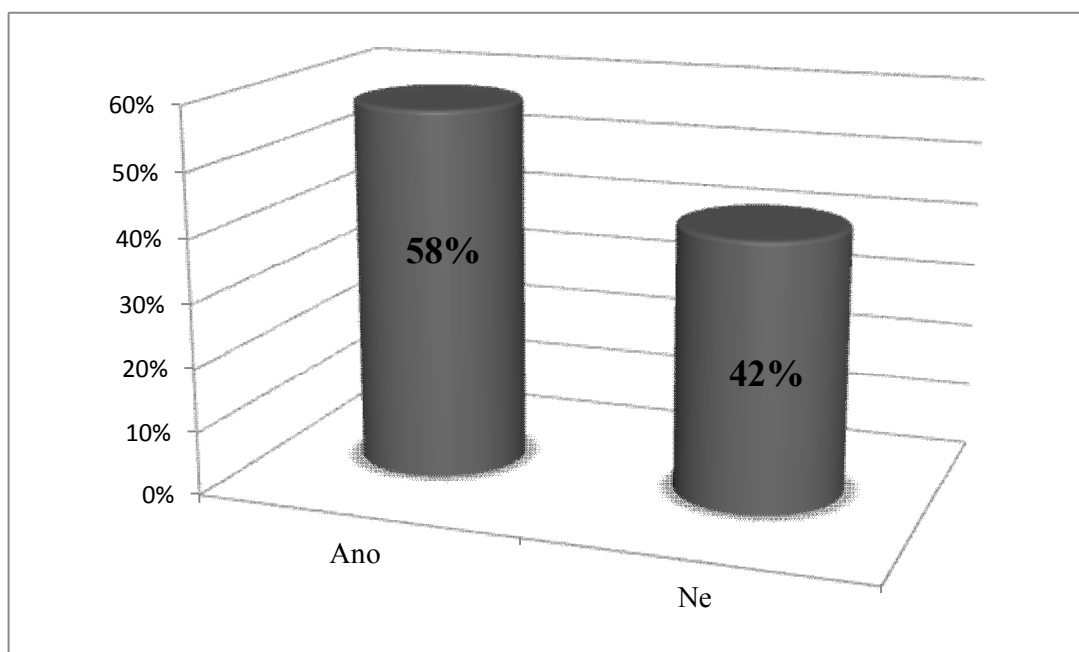
Možnost pouze vstupní nezvolil žádný učitel. Pouze výstupní hodnocení zvolilo 17%. Pokud si učitel nedělá průběžné hodnocení ve výuce, neukáže se zlepšení nebo zhoršení výkonů žáků. Nečekaných 36% nedělá žádné hodnocení. Žák by měl být ohodnocen v každém předmětu.

Otázka č. 15 (viz příloha 1)

➤ **Udáváte do žákovské knížky, za co jsou žáci hodnoceni?**

Mělo by být zřejmé, za co je žák hodnocen. Rodiče i dítě, by měli vědět, za co je dobrá nebo špatná známka. Často se ale v žákovských knížkách setkáváme pouze jen s názvem předmětu a u toho dané známky.

Tato otázka směřovala ke zjištění, zda učitelé udávají do žákovské knížky, za co jsou žáci hodnoceni (obrázek 15).

Obrázek 15. Hodnocení do žákovských knížek

Z procentuálního vyjádření vyplývá, že 42% zapisuje známky do žákovské knížky bez udání důvodu. Za co jsou hodnoceni žáci, udává do žákovské knížky 58%. Toto zjištění ukázalo, že více jak polovina dotazovaných učitelů dává žákům informace, podle kterých vědí, za co mají konkrétní známku.

4.2 Doplnění šetření

Z vyhodnocování dotazníků vyplynula otázka, která by do dotazníku jistě patřila. Proto se uvede jako doplňující (viz příloha 2).

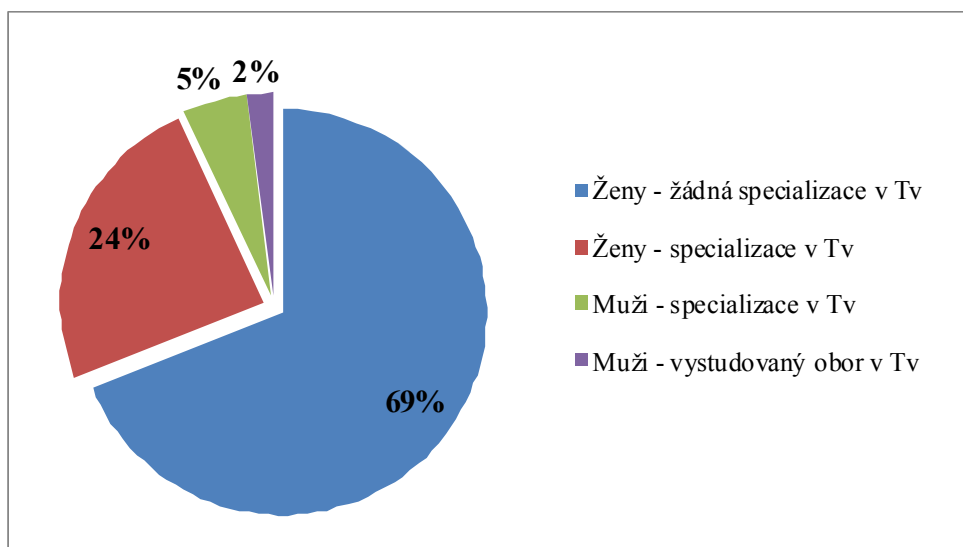
Bylo zajímavé zjistit, jestli Tv na 1. stupni učí učitelé z 2. stupně, kteří mají vystudovaný obor Tělesná výchova a sport, nebo učitelé se specializací pro 1. stupeň, nebo učitelé bez specializace. Toto doplnění o otázku je vyjádřeno v tabulce 16.

Tabulka 16. Kolik učitelů je specializováno v předmětu Tv.

Specializace v Tv na 1. stupni		
<u>Pohlaví</u>		<u>Počet učitelů</u>
Muži	Vystudovaný obor Tv pro 2. stupeň	5
	Specializace Tv pro 1. Stupeň ZŠ	2
Ženy	Učitelství pro 1. stupeň ZŠ	67
	Specializace Tv pro 1. stupeň ZŠ	23

Průzkum ukázal, že 67 učitelek 1. stupně ZŠ nemá žádnou specializaci v předmětu Tv. Pouhých 23 učitelek se specializovala v předmětu tělesná výchova pro 1. stupeň ZŠ. Specializaci pro 1. stupeň v předmětu TV mají 2 učitelé (muži) a zbylých 5 učitelů (mužů), má vystudovaný předmět Tělesná výchova a sport pro 2. stupeň.

Procentuální vyjádření, kolik učitelů je specializováno v předmětu Tv poukazuje obrázek 16.

Obrázek 16. Specializovaní učitelé v Tv na 1. stupni ZŠ.

V procentním vyjádření nemá 69% (žen) vystudovanou žádnou specializaci v Tv. Specializaci v Tv má pouhých 24% ženy, 5% mužů z 2. stupně vyučuje Tv na 1. stupni a zbylé 2% mužů z 1. stupně jsou specializováni v předmětu Tv pro 1. stupeň.

5 ZÁVĚRY

Cílem této práce bylo zjištění, jakou formou a za jaké výsledky jsou žáci hodnoceni v tělesné výchově na 1. stupni základních škol v libereckém regionu. K sestavení dotazníku bylo zapotřebí získání informací, podle kterých se sestavovaly prezentované otázky. Při tvorbě diplomové práce se vycházelo z publikovaných zdrojů a z vlastního šetření pomocí dotazníku. Zkoumané vzorky se skládaly celkem z 97 učitelů (90 žen, 7 mužů) na 1. stupni základních škol libereckého regionu. Při vyhodnocování dotazníků byly stanoveny 3 hypotézy.

1. hypotéza se nepotvrdila. Předpoklady v 1. hypotéze o 60% převaze hodnocení v tělesné výchově formou známky se nenaplnily. Tento předpoklad převážila forma kombinace známky a slovního hodnocení.

2. hypotéza se nepotvrdila. Podle 2. hypotézy bylo předpokládáno, že měření výkonnosti a motorické testování budou dva nejčastější body, podle kterých učitelé žáka hodnotí. Výzkum potvrdil pouze využívání měření výkonnosti a to na druhém místě v hodnocení. Oproti tomu motorické testování skončilo až na 4. místě zvolených možností.

3. hypotéza se nepotvrdila. Podle 3. hypotézy se předpokládalo, že více než polovina učitelů bude pracovat s motorickými testy. 75 učitelů (tzn. 77%) nepracuje v hodinách Tv s motorickými testy.

Pozitivním zjištěním bylo, že více než 50% učitelů je spokojeno s vybaveností kabinetů a tělocvičen základními pomůckami a nářadím. Pouhých 15% je s vybaveností na školách nespokojeno. Při doplňujícím šetření se ukázalo, že 23 učitelek má specializaci Tv pro 1. stupeň ZŠ (což je překvapivým zjištěním pro posun k lepšímu přístupu k pohybovým aktivitám žáků). Učitel se specializací může kvalifikovaněji ovlivňovat žáky pro další jejich sportovní růst.

Závěrem lze říci, že výzkumem byly zjištěny velké nedostatky v úrovni testování motorických schopností a dovedností žáků na základních školách. Bylo by dobré dbát většího důrazu na motorické testování žáků ve vyučovacích jednotkách školní tělesné výchovy.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BELŠAN, P., 1984. *Tělesná výchova pro 1. a 2. roční základní školy*. Praha: SPN.
- BELŠAN, P., 1985. *Tělesná výchova pro 3. a 4. Ročník základní školy*. Praha: SPN.
- BELŠAN, P., 1980. *Tělesná výchova pro 5. Až 8. Ročník základní školy*. Praha: SPN.
- BERDYCHOVÁ, J., 1978. *Tělesná výchova pro studující učitelství základní školy*. SPN.
- BĚLECKÝ, Z., 2007. *Klíčové kompetence v základním vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav pedagogický. ISBN 978-808-7000-076.
- BOUCHARD, Claude, Steven N BLAIR a William L HASKELL. 2007. *Physical activity and health*. Champaign, IL: Human Kinetics, xiii, 409 p. ISBN 978-073-6050-920.
- COOPER INSTITUTE. 2007. FITNESSGRAM/ACTIVITYGRAM. *Test administrativ manual*. 4th ed. Champaign, IL: Human Kinestics. ISBN 9780736068567.
- FENSTERMACHER, Gary D a Jonas F SOLTIS. 2008. *Vyučovací styly učitelů*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-471-7.
- FILOVÁ, H., MAŇÁK, J., STRACH, L., ŠIMONÍK, O., ŠTÁVA, J., a ŠVEC, V. 2002. *Vybrané kapitoly z obecné didaktiky*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně. ISBN 80-210-2798-3.
- INFOGRAM. Portál na podporu informační gramotnosti. *Infogram: Portál na podporu informační gramotnosti* [online]. 2008 [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: <http://www.infogram.cz/article.do?articleId=1328>
- KOŠTÁLOVÁ, H., MIKOVÁ, Š. a STANG, J. 2008. *Školní hodnocení žáků a studentů: se zaměřením na slovní hodnocení*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-807-3673-147.
- KOLÁŘ, Z. a ŠIKULOVÁ, R. 2009. *Hodnocení žáků*. 2., dopl. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-802-4728-346.
- KOLÁŘ, Z. a VALIŠOVÁ, A., 2009. *Analýza vyučování: vyučování jako dialog, řízení učení žáků, styly a způsoby hodnocení, komunikace, kooperace a interakce*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-802-4728-575.
- KOŠTÁLOVÁ, H. a STRAKOVÁ, J., 2008. *Hodnocení: důvěra, dialog, růst*. 1. vyd. Praha: SKAV. ISBN 978-80-254-2417-9

- KYRIACOU, Ch., 1996. *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. 1. vyd. Praha: Portál, Pedagogická praxe. ISBN 80-717-8022-7.
- MARCUS, B. a FORSYTH, L., 2009. *Motivating people to be physically active*. 2nd ed. Champaign, IL: Human Kinetics. ISBN 07-360-7247-0.
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY [online]. 2007 [cit. 2013-04-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>.
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY [online]. 2007 [cit. 2013-04-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/kompletni-pedagogicka-dokumentace-vzdelavaciho-programu-narodni-skola-cj-15724-97-20>.
- MOODLE. In: *Moodle server FP TUL* [online]. [cit. 2013-04-04]. Dostupné z: <https://moodle.fp.tul.cz/course/view.php?id=1183>
- MUŽÍK, V. a KREJČÍ, M., 1997. *Tělesná výchova a zdraví: zdravotně orientované pojetí tělesné výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. 1. vyd. Olomouc: Hanex, Tělesná výchova a zdraví. ISBN 80-857-8317-7.
- PETTY, G., 1996. *Moderní vyučování*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 80-717-8070-7.
- PRŮCHA, J., 2009. *Moderní pedagogika*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-503-5.
- PRŮCHA, J., 2009. *Pedagogická encyklopedie*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-546-2.
- PRŮCHA, J., 1995. *Pedagogický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 80-717-8029-4.
- RÁMCOVĚ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 126 s. [cit. 2013-04-02]. Dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf.
- RUBÍN, L., SUCHOMEL, A., KUPR, J., 2012. Vztah somatických parametrů a motorické výkonnosti u 10-12letých jedinců. *Česká kinantropologie*, roč. 16, č. 2, s. 106-118. ISSN 1211-9261.
- ŘEPKA, E., 2002. *Mění se náhled na vyučování tělesné výchovy?* In T. Miller, & S. Matolín (Eds.), *Půlstoletí tělesné výchovy na vysokých školách* (pp. 206 - 213). Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0558-9.

- SLAVÍK, J., 1999. *Hodnocení v současné škole: východiska a nové metody pro praxi*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-717-8262-9.
- SUCHOMEL, A., 2004b. Příspěvek ke standardizaci vybraných motorických testů baterie FITNESSGRAM. In SUCHOMEL, A., VOLF, M. (Eds.). *Tělesná výchova a sport 2004, Liberec – Euroregion Nisa* : Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference – Liberec 24.- 25. 6. 2004. 1. vyd, Liberec : TU, s. 345 – 350. ISBN 80-7083-901-5.
- SUCHOMEL, A., 2006. *Tělesně nezdatné děti školního věku: (motorické hodnocení, hlavní činitelé výskytu, kondiční programy)*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. 352 s. ISBN 80-737-2140-6.
- TONDL, L., 1999. *Hodnocení a hodnoty: metodologické rozměry hodnocení*. 1. vyd. Praha: Filosofia. ISBN 80-700-7131-1.
- VALÍŠOVÁ, A. a KASÍKOVÁ, H., 2011. *Pedagogika pro učitele*. 2. vyd. Praha : Grada. ISBN 978-80-247-3357-9.
- VILÍMOVÁ, V., 2002. *Didaktika tělesné výchovy*. Brno: Paido. ISBN 80-731-5033-6.
- VZDĚLÁVACÍ PROGRAM OBECNÁ ŠKOLA, 1996. *Pojetí obecné školy: učební osnovy obecné školy*. 4., upr. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-717-8106-1.
- VZDĚLÁVACÍ PROGRAM ZÁKLADNÍ ŠKOLA. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2009. [cit. 2013-04-02]. Dostupné z: www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/VP_ZS.doc

7 PŘÍLOHY

Seznam příloh

PŘÍLOHA 1:

Dotazník

PŘÍLOHA 2:

Doplňující otázka k dotazníku

PŘÍLOHA 1:

Dotazník – Hodnocení Tv

Autor dotazníku: Denisa Pěničková, studentka TU v Liberci fakulty přírodovědně-humanitní
a pedagogické, obor Učitelství pro 1. stupeň základní školy.

Dotazník je anonymní a bude použit pouze pro účely diplomové práce. Dotazník je určen učitelům tělesné výchovy na 1. stupni základní školy. Otázky se týkají hodnocení tělesné výchovy na 1. stupni základních škol.

----- **Zakroužkujte prosím odpovědi, které nejvíce vystihují skutečnost.** -----

- 1) Pohlaví:** a) Žena b) Muž
- 2) Učím na ZŠ, kde je:** a) 1. a 2. stupeň b) pouze celý 1. stupeň c) malotřídní
- 3) Věk:** a) 20-30 b) 31-40 c) 41-50 d) 51- více
- 4) Délka mé pedagogické praxe je:** a) 0-3 roky b) 4-6 let c) 7-10 let d) 10 a více
- 5) Škola, kde učím:**
 - a) má plně vybavený kabinet i tělocvičnu nářadím, pomůckami pro výuku Tv.
 - b) má vybavený kabinet i tělocvičnu základními pomůckami a nářadím pro výuku Tv.
 - c) nemá dostatečné vybavení pro výuku Tv.
- 6) Máte v předmětu tělesná výchova stanovená přesná pravidla hodnocení?**
 - a) Ano a vždy se podle nich řídím.
 - b) Ano, ale ne vždy se řídím podle nich, záleží na okolnostech.
 - c) Ne nemám.
- 7) Jaké hodnocení ve vaší výuce převažuje? (i více odpovědí)**
 - a) Znamka.
 - b) Slovní hodnocení.
 - c) Kombinace (znamka + slovní hodnocení).
 - d) Pouze ústní hodnocení (pochvala nebo výčet chyb).
 - e) TV jako předmět s převahou výchovného zaměření by nemusel být hodnocen.
- 8) Podle čeho hodnotíte? (i více odpovědí)**
 - a) Předvedení techniky pohybových činností.
 - b) Měření výkonnosti (čas u běhů, šplhu, plavání, vzdálenost u hodů, skoků, vrhů,..).
 - c) Motorické testy (sedy lehy, skok daleký, rovnováha, skákání přes švihadlo apod.).
 - d) Aktivní účast v hodinách.
 - e) Vědomostní test (všeobecné znalosti, pravidla sportovních her, názvosloví apod.)
 - f) sledování výkonů žáků (zlepšení, zhoršení).

- 9) Co by mělo být, dle vašeho názoru, nejdůležitější v hodinách Tv? (i více odpovědí)**
- a) Předvedení techniky pohybových činností.
 - b) Měření výkonnosti (čas u běhů, šplhu, plavání, vzdálenost u hodů, skoků, vrhů,...).
 - c) Motorické testy (sedy lehy, skok daleký, rovnováha, skákání přes švihadlo apod.).
 - d) Aktivní účast v hodinách.
 - e) Vědomostní test (všeobecné znalosti, pravidla sportovních her, názvosloví apod.).
 - f) sledování výkonů žáků (zlepšení, zhoršení).

- 10) Co podle vás ovlivňuje aktivitu žáků v Tv? (i více odpovědí)**

- a) Vhodná náplň hodiny.
 - b) Dobrá nálada učitele.
 - c) Známká.
 - d) Kombinace ústního hodnocení a známky.
 - e) Pochvala.
 - f) Pojmenování žakových chyb.
 - g) Skladba třídy (rozdělení na děvčata a chlapce).
 - h) Vhodné vybavení.
 - i) Kolektiv třídy.
 - j) Jiná možnost
-

- 11) Dáváte žákům možnost hodnotit své výkony?**

- a) Vždy
- b) Často
- c) Zřídka
- d) Nikdy

- 12) Hodnotíte na základě výsledků a snahy?** a) Ano b) Ne

- 13) Pracujete s motorickými testy?**

- a) Ne

- b) Ano – s jakými? _____
-

- 14) Děláte vstupní a výstupní hodnocení v Tv?**

(testování motorických schopností a dovedností)

- a) Ano, vstupní i výstupní
- b) Pouze vstupní
- c) Pouze výstupní
- d) Ne, nedělám žádné.

- 15) Udáváte do žakovské knížky, za co jsou žáci hodnoceni?** a) Ano b) Ne

Děkuji za vyplnění dotazníku.

PŘÍLOHA 2:

- doplňující otázka k dotazníku

Máte specializaci v tělesné výchově pro 1. stupeň?

Pohlaví: muž žena

- a) Mám specializaci v Tv pro 1. stupeň.
- b) Ne, nemám specializaci v Tv.
- c) Jsem učitel Tv z 2. stupně.